

UNIVERSITETS- OG HØGSKOLERÅDET

The Norwegian Association of Higher Education Institutions

Retningslinjer for karakterskalaen bestått/ikke bestått

Rapport fra en arbeidsgruppe oppnevnt av Utdanningsutvalget i UHR

November 2015

Innhold

1.	Innledning	3
1.1	Bakgrunn	3
1.2	Mandat og oppnevning	3
1.3	Arbeidet i gruppen	4
2.	Sammendrag	5
3.	Forutsetninger for og diskusjon om bruk av skalaen bestått/ikke bestått	8
3.1	Universitets- og høyskoleloven	8
3.2	Kvalifikasjonsrammeverket for høyere utdanning	8
3.3	Historikk	9
3.3.1	Utredningen om ny felles karakterskala	9
3.3.2	Departementets brev om bruk av karakterskalaene	9
3.3.3	Diskusjon om bruk av skalaen bestått/ikke bestått	10
4.	Bruken av skalaen bestått/ikke bestått	11
4.1	Bruken av skalaen bestått/ikke bestått og bokstavkarakterskalaen	11
4.1.1	Institusjonstyper	11
4.1.2	Utdanninger	12
4.1.3	Mastergrad	13
4.1.4	Doktorgrad	13
4.1.5	Hvor brukes skalaen bestått/ikke bestått	14
4.2	Karakterfordelinger	16
4.2.1	Institusjonstyper	16
4.2.2	Utdanninger	16
4.2.3	Studienivå	17
4.2.4	Oppsummering av karakterfordelinger	17
4.3	Bestått/ikke bestått versus godkjent/ikke godkjent	18
4.4	Bruk av skalaen bestått/ikke bestått i andre land	18
4.5	Begrunnelser for valg av karakterskala	19
4.6	Grensen mellom bestått og ikke bestått	20
4.7	Emnebeskrivelser og grunnlag for vurdering	21
4.7.1	Læringsutbyttebeskrivelser	21
4.7.2	Emnebeskrivelser i praksisemner	21
4.7.3	Emnebeskrivelser i andre emner	22
4.7.4	Vurderingsdokumenter	22
4.8	Oppsummering av bruken av karakterskalaen bestått/ikke bestått	22
5.	Retningslinjer for bestått/ikke bestått	24
5.1	Retningslinjer for valg av karakterskala	24
5.2	Kravet til bestått/karakter	24
5.2.1	Forholdet til bokstavkarakterskalaen	24
5.2.2	Generell beskrivelse av kravet til bestått karakter	25
5.3	Innarbeiding av kravet til bestått i emnebeskrivelsene	25
5.4	Bør skalaen utvides med ett trinn?	26
6	Anbefalinger fra arbeidsgruppen	27
	Vedlegg 1: Utdrag av karakterrapporten for 2013	28
	Vedlegg 2: Data hentet fra DBH	36
	Vedlegg 3: Eksempel på emnebeskrivelser	41

Retningslinjer for karakterskalaen bestått/ikke bestått

Rapport fra en arbeidsgruppe oppnevnt av Utdanningsutvalget (UU) i UHR

1. Innledning

1.1 Bakgrunn

I karakterundersøkelsen innen helse- og sosialfag 2013 ble bruken av karakterskalaen bestått/ikke bestått (b/ib)¹ tatt opp av flere karakterpanel, og det ble etterlyst retningslinjer for bruk av denne skalaen. Denne problemstillingen ble også tatt opp i karakterundersøkelsen for designutdanning i 2013.

I karakterrapporten for 2013 anbefalte UUs analysegruppe for karakterer (Analysegruppen) at UHR oppnevner en arbeidsgruppe som får i oppdrag å utarbeide forslag til retningslinjer for karakterskalaen bestått/ikke bestått.

1.2 Mandat og oppnevning

Utdanningsutvalget vedtok 25. februar 2015 å oppnevne en arbeidsgruppe med følgende mandat:

- å utarbeide oversikt over bruken av skalaen b/ib sammenholdt med bokstavkarakterskalaen
- å vurdere om det bør utarbeides anbefalte retningslinjer for i hvilke deler av utdanningene de to karakterskalaene bør benyttes og eventuelt foreslå slike retningslinjer
- å vurdere om det bør utarbeides generelle karakterbeskrivelser for skalaen b/ib med utgangspunkt i beskrivelser av læringsutbytte og eventuelt utarbeide forslag til slike
- å utarbeide forslag til retningslinjer for hvordan kravet til bestått bør defineres og innarbeides i emnebeskrivelsene

Spørsmålet om vurdering av skikkethet, som er aktuelt innenfor flere utdanninger, inngår ikke i arbeidsgruppens mandat.

Arbeidsgruppen ble satt sammen slik at utdanninger som i stor grad bruker skalaen b/ib, UHRs analysegruppe og NSO ble representert. Gruppen fikk følgende sammensetning:

UHRs analysegruppe:

- Førstemanuensis Per Manne, Norges Handelshøyskole, leder

Helse- og sosialfag:

- Høgskolelektor Jorunn Saunes, Lovisenberg diakonale høyskole
- Professor Jarle Vaage, Universitetet i Oslo

Lærerutdanninger:

- Høgskolelektor Beate Lode, Høgskolen i Bergen
- Førstelektor Kirsten Thorsen, Høgskolen i Oslo og Akershus

Kunsthøgskolen/musikkfag:

- Leder av Enhet for kvalitetsutvikling, Kari Bjørge Johnsen, Kunst- og designhøgskolen i Bergen
- Studie- og FoU-sjef Kjetil Solvik, Norges musikkhøgskole

---

¹ Arbeidsgruppen bruker betegnelsen b/ib med unntak av i overskrifter og sitater

Økonomiske- og administrative fag:

- Professor Terje Vassdal, Universitetet i Tromsø - Norges arktiske universitet

Teknologiske fag:

- Førsteamanuensis Carsten Helgesen, Høgskolen i Bergen

Norsk studentorganisasjon:

- Leder av fag- og forskningspolitisk komite Madeleine Sjøbrend

Seniorrådgiver Asbjørn Bjørnset, Universitetet i Bergen har vært sekretær for arbeidsgruppen.

Arbeidsgruppen ser oppdraget som et ledd i arbeidet med å få felles forståelse og felles praksis når det gjelder bruken av de to karakterskalaene. Til nå har dette arbeidet i hovedsak vært rettet inn mot bokstavkarakterskalaen, men flere rapporter har pekt på behovet for felles retningslinjer og samordning også når det gjelder skalaen b/ib. Felles retningslinjer og samordning er viktig for å skape tillit til karaktersystemet og som et ledd i arbeidet med å styrke utdanningskvaliteten i Norge.

1.3 Arbeidet i gruppen

Arbeidsgruppen har tatt utgangspunkt i karakterundersøkelsene i 2013 når det gjelder bruken av skalaen bt/ib innenfor helse- og sosialfag og designutdanning. Utdrag fra karakterrapporten for 2013 er gjengitt i vedlegg 1.

Datamateriale er hentet fra Database for statistikk om høgre utdanning (DBH).

Materiale om emnebeskrivelser er hentet fra institusjonenes nettsider.

Arbeidsgruppen har innhentet materiale om praksis-/vurderingsdokumenter fra 5 institusjoner.

Professor Vidar Gynnild, NTNU ble invitert til ett av arbeidsgruppens møter for å innlede til diskusjon om grunnlaget for vurdering og bruken av skalaen b/ib.

Arbeidsgruppen har hatt 4 møter.

2. Sammendrag

Formelt grunnlag

I UH-loven § 3-9 er det fastsatt at «*Vurderingsuttrykket ved eksamen, prøve, bedømmelse av oppgave eller annen vurdering skal være bestått/ikke bestått eller en gradert skala med fem trinn fra A til E for bestått og F for ikke bestått*». (kap 3.1)

Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for høyere utdanning ble fastsatt i 2009 og her heter det at «*Kvalifikasjonsrammeverket for høyere utdanning beskriver hva alle som har fullført en utdanning skal ha lært. Graderingen av prestasjonen gjøres ved hjelp av karakterskalaen*» (kap 3.2)

Historikk

Skalaen b/ib var i bruk før ny karakterskala ble fastsatt, og bruken av skalaen b/ib ble omtalt i utredningen om bokstavkarakterskalaen. Spørsmålet om hvor grensen mellom de to trinnene skulle gå ble vurdert som et spesielt problem. Det var vanlig å tenke seg dette i forhold til en mer fingradert skala, men i utredningen ble det anbefalt å gi en nærmere kvalitativ beskrivelse av hva som krevdes for å få bestått, uten å skjele til en annen skala. (kap 3.3.1)

I brev fra departementet som ble sendt institusjonene 10. mai 2004 heter det: «*Grensen mellom bestått og ikke bestått kan settes høyere enn grensen mellom E og F der en kun benytter uttrykkene bestått/ikke bestått og ikke den graderte skalaen.*» Dette brevet er imidlertid skrevet før kvalifikasjonsrammeverket ble fastsatt, og arbeidsgruppen legger til grunn at bestemmelsene i kvalifikasjonsrammeverket går foran brevet av 2004. (kap 3.3.2)

Bruken av skalaen b/ib i forhold til bokstavkarakterskalaen ble drøftet på UHRs karakter-samlinger i 2007, bl.a. om denne skalaen i større grad burde brukes på masterarbeider. Dette synes ikke å være et aktuelt alternativ. I stedet er det lagt større vekt på karakterbeskrivelser og retningslinjer for karaktersetting. (kap 3.4)

Bruken av skalaen bestått/ikke bestått

Skalaen b/ib ble i 2014 brukt ved vurderingen av 16,3 prosent av oppgavene/besvarelsene innen høyere utdanning. Den brukes i størst grad innen designutdanning, kunstfagutdanning, scenekunst og utøvende musikk. Den brukes også i stor grad innen helse- og sosialfag. I medisin, tannteknikerutdanning, odontologi og sykepleierutdanning er det over halvparten av besvarelsene som vurderes etter denne skalaen. I lærerutdanninger og pedagogiske fag er andelen vurdert etter b/ib-skalaen om lag 25 prosent i gjennomsnitt.

I noen utdanninger brukes skalaen i nesten alle deler av studiet. Hovedbildet ellers er at skalaen særlig brukes i praksisemner. Den brukes også i en del redskapskurs både på lavere og høyere nivå og ved vurderingen av gruppeoppgaver. Den brukes i liten grad ved bedømmelsen av masterarbeider. (kap 4.1)

Karakterstatistikken viser at prosentandelen ib er mindre enn prosentandelen F, totalt og innenfor de fleste utdanningene. Dette gjelder både på lavere grad og for alle emner på mastergradsnivå. Når vi ser på masterarbeider spesielt, er andelen ib klart høyere enn andelen F, særlig innen arkitektur og design. Innen profesjonsstudiene er andelen ib høyere enn andelen F. (kap 4.2)

Informasjon hentet fra NOKUTs landdatabase om karaktersystemer i andre land tyder på at skalaen b/ib brukes i liten grad i utlandet. (kap 4.4)

Bortsett fra for praksis er det ikke gitt offisielle begrunnelser for valg av skala. Hovedbegrunnelsene for skalaen b/ib er at den kan være et godt verktøy for vurdering av noen typer eksamener og at den kan gjøre vurderingen enklere. Hovedbegrunnelsene for bokstavkarakterskalaen er at den gir mer informasjon til studentene, til arbeidsgivere og til andre utdanningsinstitusjoner i inn- og utland. (kap 4.5)

Eksempel fra karakterundersøkelsen i 2013 viser at grensen mellom bestått og ikke bestått i mange tilfeller vurderes som høyere enn grensen mellom E og F, men det er usikkerhet om hvor grensen går eller bør gå. (kap 4.6)

Kvalifikasjonene i høyere utdanning beskrives gjennom læringsutbytte. Læringsutbyttebeskrivelsene er grunnlaget for vurdering av studentens prestasjoner, og de er derfor sentrale i emnebeskrivelsene. En gjennomgang av emnebeskrivelser i praksisemner og andre emner viser at det er en del forskjeller med hensyn til beskrivelsene av læringsutbytte og hvorvidt det tas utgangspunkt i disse ved vurderingene. (kap 4.7)

Retningslinjer for skalaen bestått/ikke bestått

Arbeidsgruppen finner ikke at det er behov for nasjonale retningslinjer for valg av karakter-skala utover det som gjelder for praksis, men institusjonene bør vurdere og diskutere bruken av de to karakterskalaene. (kap 5.1)

B/ib-skalaen er en nasjonal skala, og vi kan ikke ha en definisjon av karakteren bestått som varierer mellom fag og institusjoner. Arbeidsgruppen anbefaler at kravet til bestått karakter ikke knyttes til et trinn i bokstavkarakterskalaen. (kap 5.2.1)

Kvalifikasjonsrammeverket fastsetter at læringsutbyttebeskrivelsene er «det utbyttet alle kandidater skal ha for å få ståkarakter» og at «gradering av prestasjonene til en student skjer gjennom karaktersystemet». Skalaen b/ib er ugradert, og arbeidsgruppen anbefaler følgende formulering av kravet til bestått karakter: *Kandidaten har oppnådd kravene til læringsutbytte og viser nødvendige kunnskaper, ferdigheter og kompetanse.* (Kap 5.2.2)

I beskrivelsen av emner som vurderes etter skalaen bestått/ikke bestått bør følgende omtales:

- Læringsutbyttet med utgangspunkt i kvalifikasjonsrammeverket og tilpasset det aktuelle emnet
- Obligatoriske arbeidskrav
- Kravet til bestått karakter
- Hjelpemidler som brukes ved vurderingen (vurderingsdokumenter)

Anbefalinger

Arbeidsgruppen anbefaler at:

- Institusjonene vurderer og diskuterer bruken av de to karakterskalaene
- Kravet til bestått karakter ikke knyttes til et trinn i bokstavkarakterskalaen
- Det gis en generell beskrivelse av kravet til bestått karakter som er som følger: *Kandidaten har oppfylt kravene til læringsutbytte og viser nødvendige kunnskaper, ferdigheter og kompetanse*
- I alle emnebeskrivelser som vurderes etter skalaen b/ib beskrives

- Læringsutbyttet med utgangspunkt i kvalifikasjonsrammeverket
- Obligatoriske arbeidskrav
- Kravet til bestått karakter
- Vurderingsdokumenter bør ta utgangspunkt i læringsutbyttebeskrivelsene, og det bør vises til disse dokumentene i emnebeskrivelsene
- Karakterskalaen b/ib brukes på selvstendige emner mens godkjent/ikke godkjent ikke regnes som karakter og brukes på arbeidskrav
- UHR vurderer spørsmålet om å innføre et ekstra trinn i skalaen b/ib

3. Forutsetninger for og diskusjon om bruk av skalaen bestått/ikke bestått

I dette kapitlet skal vi se på det formelle grunnlaget for skalaen b/ib, gi en kort historikk og et sammendrag av diskusjonen om bruken av skalaen b/ib-skalaen i forhold til bokstav-karakterskalaen.

3.1 Universitets- og høyskoleloven

I UH-loven av 2004-2005 § 3-9 er det fastsatt hvilke skalaer som skal benyttes med følgende formulering: «*Vurderingsuttrykket ved eksamen, prøve, bedømmelse av oppgave eller annen vurdering skal være bestått/ikke bestått eller en gradert skala med fem trinn fra A til E for bestått og F for ikke bestått*».

Arbeidsgruppen tolker dette som at vi har to likestilte skalaer. I samsvar med praksis i sektoren bruker arbeidsgruppen betegnelsen karakter om vurderingsuttrykk.

3.2 Kvalifikasjonsrammeverket for høyere utdanning

Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for høyere utdanning ble fastsatt i 2009. Institusjonene fikk frist til utgangen av 2012 med å tilpasse fag- og studieplaner til rammeverket.

Departementets presentasjon av kvalifikasjonsrammeverket er følgende:

«Kvalifikasjonsrammeverket for høyere utdanning beskriver hva alle som har fullført en utdanning skal ha lært. Graderingen av prestasjonen gjøres ved hjelp av karakterskalaen.

Kvalifikasjonsrammeverket beskriver læringsutbyttet for de ulike nivåene i høyere utdanning. Læringsutbyttebeskrivelsene er det utbyttet alle kandidater skal ha for å få ståkarakter.

Kvalifikasjonene i høyere utdanning beskrives nå gjennom læringsutbytte heller enn innsatsfaktorer, og beskrivelsene gjelder for alle kandidater uavhengig av fagområde.

Læringsutbyttet for de tre hovednivåene i høyere utdanning – bachelor, master og ph.d – beskrives i kunnskaper, ferdigheter og kompetanse.

Kvalifikasjonsrammeverket er tilpasset det overordnede europeiske kvalifikasjonsrammeverket for høyere utdanning. Det er også tilpasset rammeverket til EUs kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (EQF).

I fremtiden skal alle vitnemål og kompetansebevis utstedt av nasjonale myndigheter ha en klar referanse til EQF-systemet (det europeiske kvalifikasjonsrammeverket). EQF gjør det enklere å sammenlikne utdanningskvalifikasjoner på tvers av landegrensener.

Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for høyere utdanning som ble fastsatt i 2009, er innlemmet i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk (NKR) for livslang læring. De samme læringsutbyttebeskrivelsene gjelder begge steder for bachelor-, master- og ph.d. –grad.

Dersom man fullfører en utdanning med ståkarakter, skal man også få tildelt graden. Gradering av prestasjonene til en student skjer gjennom karaktersystemet. Vi har en karakterskala som går fra A til F, hvor F er ikke-bestått.»

I kapittel 5 drøfter arbeidsgruppen kvalifikasjonsrammeverkets betydning for bruken av skalaen b/ib.

3.3 Historikk

3.3.1 Utredningen om ny felles karakterskala

Skalaen b/ib ble benyttet sammen med ulike andre karakterskalaer før bokstavkarakterskalaen ble innført i 2003. Skalaen ble omtalt i utredningen om ny felles karakterskala, *Mål med mening* (2000).

Det ble vist til at skalaen ble benyttet noe ulikt fra fag til fag

- Innenfor realfag baserte skalaen seg i noen tilfeller på grensen for stryk i tallkarakterskalaen, i andre tilfeller måtte besvarelsen være laudabel for å belønnes med bestått og i atter andre tilfeller ble karakteren bestått gitt som et tegn på fullførelsen av et kurs og var ikke knyttet til en konkret bedømmelse.
- Medisinstudiet ved UiTø og NTNU benyttet karakterskalaen bestått/ikke bestått. Karakteren bestått relaterte seg til et laudabelt nivå. Det var utarbeidet egne retningslinjer for sensur som stilte krav om en viss prosentandel korrekt besvarte spørsmål i grunnleggende fag som et minimum for å kunne oppnå karakteren bestått.

Det ble pekt på at ved spørsmål om hvorfor b/ib ikke ble brukt mer, fikk en gjerne til svar at det ikke forelå noen felles oppfatning om hvor grensen for bestått skulle ligge.

Det ble videre pekt på at i enkelte tilfeller hadde karakterskalaen b/ib eller godkjent/ikke godkjent blitt brukt ved reformforsøk hvor det var viktig med veiledning/dialog lærer-student og hvor tilbakemeldingen på studieinnsatsen skjedde gjennom semesteret i motsetning til ved avslutningen av terminen/studiet.

Spørsmålet om hvor grensen mellom de to trinnene skulle gå ble vurdert som et spesielt problem. Det var vanlig å tenke seg dette i forhold til en mer figngradert skala, men i utredningen ble det anbefalt å gi en nærmere kvalitativ beskrivelse av hva som krevdes for å få bestått, uten å skjele til en annen skala.

I utredningen ble det også vist til at bestått/ikke bestått- skalaen enkelte steder er utvidet med et ekstra trinn som gir mulighet for å identifisere særlig gode prestasjoner, for eksempel benyttes *bestått med laud* på enkelte fag ved UiO og i Sverige benyttes 'Väl godkänd' i tillegg til 'Godkänd'. Dette alternativet omtales imidlertid ikke nærmere i utredningen.

I hovedkonklusjonen heter det: *«I tillegg til en skala med langt færre trinn vil arbeidsgruppen opprettholde bruk av et skille mellom Bestått/Ikke bestått og som ikke skal relateres til en finere gradert karakterskala. Bruken av bestått/ikke bestått knyttes til en vurdering i forhold til et uttrykt kvalitativt mål. For andre situasjoner hvor man vil markere ren tilstedeværelse eller deltakelse, benyttes Fullført/Ikke fullført.»*

3.3.2 Departementets brev om bruk av karakterskalaene

I den videre behandlingen ble det ikke fastsatt egne retningslinjer for skalaen b/ib, men i brev fra departementet som ble sendt institusjonene 10. mai 2004 etter møte med UHR og universitetsrektorene heter det:

Skillet mellom bestått karakter og ikke bestått skal beskrives som absolutte krav. Kriterier for bestått karakter skal gjenspeile faglig mestring i emnet, tilpasset det aktuelle studienivå. Kravene til bestått skal ikke gjøres avhengig av endringer i studentenes forutsetninger for å gjennomføre emnet.

Grensen mellom bestått og ikke bestått kan settes høyere enn grensen mellom E og F der en kun benytter uttrykkene bestått/ikke bestått og ikke den graderte skalaen.

Kvalifikasjonsrammeverket for høyere utdanning ble fastsatt i 2009, og arbeidsgruppen legger til grunn at bestemmelsene i kvalifikasjonsrammeverket går foran brevet av 2004.

3.3.3 Diskusjon om bruk av skalaen bestått/ikke bestått

På UHRs karaktersamlinger, som har vært arrangert regelmessig siden 2007, er det i hovedsak bruken av bokstavkarakterskalaen som har vært analysert og diskutert. Også bruken av skalaen b/ib har vært drøftet.

I januar 2007 ble det orientert om bruken av b/ib-skalaen i vernepleierutdanningen ved Høgskolen i Akershus. Det ble gitt uttrykk for blandete erfaringer:

- Best erfaring med skalaen på kortere kurs tidlig i studiet
- Problematisk på arbeider som krever større innsats over lenger tid
- Effektiv retting, men lite tilbakemelding til studentene
- Ikke anledning til å belønne de beste

På samme samling ble det orientert om bruken av skalaen ved medisinstudiet i Tromsø. Fordelene ved b/ib ble oppsummert slik:

- Godt verktøy ved integrerte eksamener i fagkunnskap, holdninger og ferdigheter
- Gir rask sensurering av en stor gruppe kandidater, og dermed god tid til grundig vurdering av resten
- Sikrer et relativt høyt faglig nivå

Ulempene ble oppsummert slik:

- Studentene får ikke detaljert tilbakemelding etter eksamen
- Hvordan sikre entydig vurdering av ikke bestått

På karaktersamlingene ble det også rettet sterkt søkelys på bruken av karakterskalaene på masternivå, særlig på masterarbeider. Det ble stilt spørsmål ved om det burde innføres en egen skala for masternivået, eventuelt å bruke b/ib-skalaen i større grad. Dette ble vurdert av en arbeidsgruppe under UHR i 2008-2009, som også vurderte spørsmålet om å knytte karakterbeskrivelsene til kvalifikasjonsrammeverket. Dette ble ikke realitetsbehandlet i UHR fordi styret ønsket å avvete erfaringene med kvalifikasjonsrammeverket.

Bruken av karakterskalaen på masterarbeider har vært diskutert fortløpende, men skalaen b/ib synes ikke å være et aktuelt alternativ innen de fagområdene som har brukt bokstavkarakterer. I stedet er det lagt større vekt på karakterbeskrivelser og retningslinjer for karaktersetting, særlig innenfor MNT-fagene og økonomisk-administrativ utdanning.

I karakterundersøkelsen i 2013 innenfor helse- og sosialfag og designutdanning var bruken av b/ib-skalaen et sentralt tema. Dette omtales nærmere i kapittel 4.3.

4. Bruken av skalaen bestått/ikke bestått

I dette kapitlet skal vi se på i hvor stort omfang skalaen b/ib brukes sammenlignet med bokstavkarakterskalaen, hvordan karakterfordelingene er, i hvilke emner eller deler av utdanningene skalaen brukes, begrunnelsene for valg av skala, hvordan grensen mellom bestått og ikke bestått settes og hvordan dette kommer til uttrykk i emnebeskrivelsene.

4.1 Bruken av skalaen bestått/ikke bestått og bokstavkarakterskalaen

Data fra DBH viser at skalaen b/ib i 2014² ble benyttet ved vurderingen av 16,3 prosent av besvarelsene/prøvene innen høyere utdanning³. I 2004 var det om lag 18 prosent som ble vurdert etter denne skalaen⁴. Nedenfor skal vi se nærmere på bruken av de to skalaene i 2014⁵.

4.1.1 Institusjonstyper

Nedenfor blir det gitt en oversikt over antallet besvarelser som er vurdert etter de to skalaene i 2014 ved de forskjellige institusjonstypene, samt totaltallet bedømt etter de to skalaene. I siste kolonne er andelen som er vurdert etter skalaen b/ib vist.

Tabell 1. Antall besvarelser vurdert etter de to skalaene i 2014. Prosentandel vurdert etter skalaen b/ib

Institusjonstype	Antall b/ib	Antall A - F	Begge skalaene	Andel b/ib
Kunsthøgskoler	3 617	169	3 786	95,5
Private høyskoler	16 748	41 716	58 464	28,6
Private vitenskapelige høyskoler	9 836	114 065	123 901	8,0
Statlige høyskoler	69 307	294 283	363 590	19,1
Statlige vitenskapelige høyskoler	8 946	37 520	46 466	19,2
Universiteter	56 894	361 633	418 527	13,6
Sum/gjennomsnitt	165 348	849 086	1 014 434	16,3

Kunsthøgskoler skiller seg ut ved at over 95 prosent av besvarelsene vurderes etter skalaen b/ib.

Private høyskoler har også høy andel vurdert etter b/ib-skalaen.

² Fra 15.08.2015 inneholder dataene i DBH også eterrapporterte data for årene fra og med 2011.

Arbeidsgruppen har hentet data fra DBH før 15.08, og totaltallet besvarelser i tabell 1 er derfor om lag 18 000 mindre (1,7 %) enn det totaltallet som DBH nå viser. Denne differansen påvirker ikke hovedtrekkene i bruken av de to skalaene, og arbeidsgruppen har derfor valgt å bruke tallene fra før 15.08.2015.

³ I DBH er også avhandlinger og besvarelser på doktorgradsnivå registrert etter begge skalaene, i hovedsak etter b/ib-skalaen. Totalantallet er 9979 i 2014, derav 9335 etter b/ib-skalaen. Disse er trukket fra i tabell 1, 2,3 og 4.

⁴ Råtallene i DBH viser et noe høyere tall. I 2004 var det flere statlige høyskoler som rapporterte arbeidskrav etter skalaen b/ib. Det førte til at antallet rapportert etter skalaen b/ib var for høyt og prosentandelen ib også vesentlig for høy. Dette ble endret, i hovedsak i 2008-2010, og det førte til at andelen ib gikk ned fra 9,4 prosent i 2008 til 5,7 prosent i 2010. En sammenligning av data for 2004 med data for 2010 indikerer at det ble rapportert om lag 20000 flere besvarelser i 2004 enn det som er praksis etter 2009.

⁵ Dataene i DBH gir ikke et helt riktig bilde av i hvor stort omfang skalaen b/ib brukes fordi praksis i noen tilfeller er knyttet til teoretiske emner som er bedømt etter bokstavkarakterskalaen. Ved Handelshøgskolen BI er ikke bestått registrert som F i emner som vurderes etter skalaen b/ib. Andelen ikke bestått blir derfor litt for lav, mens andelen F blir litt for høy. Totalt utgjør dette anslagsvis 300 besvarelser og det har ikke betydning for hovedtrekkene når det gjelder bruk av de to skalaene.

Private vitenskapelige høyskoler har lav andel b/ib.

Statlige høyskoler har en andel b/ib litt over snittet. Her er det mange utdanninger med praksis, der b/ib-skalaen som hovedregel benyttes.

Statlige vitenskapelige høyskoler har også en relativt høy andel b/ib. Her har Norges musikkhøgskole og Arkitektur og designhøgskolen høy andel vurdert etter b/ib, mens NHH har lav andel.

Når avhandlinger/besvarelser på doktorgradsnivå blir trukket fra, er andelen vurdert etter b/ib-skalaen relativt lav ved universitetene. NTNU har lavest andel med litt over 7 prosent, mens UiO har høyest andel med knapt 18 prosent vurdert etter skalaen b/ib.

4.1.2 Utdanninger

Dataene i DBH er også fordelt på de ulike utdanningene⁶. En detaljert oversikt bruken av de to skalaene i 2014 er gitt i vedlegg 3. Nedenfor er det gitt et sammendrag gruppert etter utdanningsområder.

Tabell 2. Antall besvarelser vurdert etter de to skalaene i 2014. Prosentandel vurdert etter skalaen b/ib

Utdanningsområde	Antall b/ib	Antall A-F	Antall begge skalaer	Andel b/ib
Helse- og sosialfag	78 536	112 335	190 871	41,1
Lærerutdanning og pedagogiske fag	29 957	92 773	122 230	24,5
Tradisjonelle universitetsfag ⁷	19 204	240 302	259 506	7,4
Arkitektur, design, kunsthøgskole, utøvende musikk	12 370	7 392	19 762	62,6
Økonomisk-administrativ utdanning	11 754	211 130	222 884	5,3
Ingeniørutdanning og teknologi	5 780	127 085	132 865	4,4
Andre utdanninger	7 747	58 068	65 815	11,8
Sum / gjennomsnitt ⁸	165 348	849 086	1 014 434	16,3

Helse- og sosialfag: Medisin, tannteknikerutdanning, odontologi og sykepleierutdanning har over halvparten av besvarelsene vurdert etter denne skalaen.

Lærerutdanninger og pedagogiske fag: Høyest andel vurdert etter b/ib er det innenfor yrkesfaglærerutdanning (57,3 prosent) og praktisk-pedagogisk utdanning (39,9 prosent).

Tradisjonelle universitetsfag (utenom helse- og sosialfag): Høyest andel er det i teologi og MN-fag.

⁶ DBH bruker betegnelsen studium.

⁷ Ernæring, medisin, odontologi og psykologi er i denne tabellen gruppert under helse- og sosialfag

⁸ Tallene for doktorgrad er trukket fra

Arkitektur, design, kunsthøgskole og utøvende musikk: Designutdanning og kunsthøgskoleutdanning har henholdsvis 99,8 og 92,3 prosent av besvarelsene vurdert etter denne skalaen. Også visuell kunst, utøvende musikk og scenekunst har høye andeler.

Økonomisk-administrativ utdanning: Totalt er 11 754 besvarelser vurdert etter skalaen b/ib. Det er en andel på 5,3 prosent.

Ingeniørutdanning og teknologi: Totalt er 5 780 besvarelser vurdert etter skalaen b/ib. Det er en andel på 4,4 prosent.

Andre utdanninger: Her er det totalt 7 747 besvarelser som er vurdert etter skalaen b/ib. Dette er ulike typer utdanninger med store forskjeller når det gjelder andelen b/ib. Totalt er det 11,4 prosent som er vurdert etter skalaen b/ib.

4.1.3 Mastergrad

Oversiktene i 4.1.1 og 4.1.2 omfatter alle studienivåer. Vi skal se nærmere på emner innenfor masterprogrammene 2014.

Totalt er det 23 919 besvarelser på masternivå som er vurdert etter skalaen b/ib i 2014. Andelen vurdert etter b/ib er 11,1 prosent, og den er altså betydelig lavere på masternivå enn for alle studienivå sett under ett. Dette kommer i hovedsak av at helse- og sosialfag har relativt få programmer på masternivå og at store utdanninger som teknologi og økonomisk-administrativ utdanning har liten andel bedømt etter skalaen b/ib. Utdanninger med 2-årige masterprogrammer slik som HF, MN og SV har derimot større andel som er bedømt etter denne skalaen enn på lavere grad.

Når det gjelder masterarbeider (masteroppgave, masterprosjekt, avhandling, diplom m.v.) er det litt mindre andel som benytter skalaen b/ib ved vurderingen. I 2014 var det litt over 700 oppgaver bedømt etter denne skalaen. Det er knapt 6 prosent av samtlige masterarbeider. Da er prosjektoppgaver innen medisinstudiene ikke medregnet.

Kunst- og designutdanning og arkitektur bruker i hovedsak b/ib skalaen med unntak av NTNU som bruker bokstavkarakterskalaen i arkitekturstudiet. Skalaen brukes ellers innen noen helse- og sosialfagutdanninger, profesjonsutdanninger og 5-årige master-utdanninger. På masternivå brukes den i liten grad innen HF-fag, MN-fag og SV-fag. Samfunnsøkonomi ved UiO bruker skalaen b/ib på masterarbeider, men Institutt for økonomi ved UiO opplyser at de har vedtatt å gå over til bokstavkarakterskala fra 2016.

4.1.4 Doktorgrad

Forskerutdanningen er lite omtalt i UH-loven, men regulert i egne forskrifter ved institusjonene. Her brukes det en annen terminologi som bygger på tradisjon og etablert praksis. Som regel brukes betegnelsen *godkjent* når det gjelder avhandling og kursdel.

I DBH blir imidlertid ph.d- avhandlinger og emner på doktorgradsnivå registrert som b/ib eller etter bokstavkarakterskalaen. I 2014 var det registrert 9335 avhandlinger/ besvarelser etter skalaen b/ib og 644 er registrert etter skalaen A- F.

Arbeidsgruppen vurderer det slik at forskerutdanningen ikke ligger innenfor mandatet til arbeidsgruppen. De totale karakterdataene i DBH inkluderer imidlertid forskerutdanningen, og tallene for doktorgrad er trukket fra i tabell 1 og tabell 2.

4.1.5 Hvor brukes skalaen bestått/ikke bestått

Nedenfor skal vi se nærmere på i hvilke emner/deler av studiet skalaen b/ib benyttes innenfor ulike utdanninger og utdanningsområder.

Innenfor helse- og sosialfag og designutdanning ble dette omtalt i forbindelse med karakterundersøkelsen i 2013, jmfør vedlegg 1. Innenfor andre utdanninger blir karakterdata og dels data fra institusjonenes nettsider benyttet. Innenfor samme utdanning er det forskjeller mellom institusjonene, og de emnene som nevnes nedenfor er eksempler på emner som vurderes etter b/ib-skalaen.

Helse- og sosialfag:

- I profesjonsstudiet i *medisin* brukes skalaen b/ib i nesten alle emner ved NTNU, UiO og UiT, mens UiB bruker både bokstavkarakterer og skalaen b/ib. I *odontologi* ved UiO brukes også b/ib, mens UiB bruker begge skalaer i om lag samme omfang og UiT bruker b/ib i om lag 40 prosent av emnene. I *ernæring* er det om lag 50 prosent som vurderes etter b/ib, mens omfanget er mindre ved de andre lærestedene. I *psykologi* brukes skalaen b/ib ved om lag 50 prosent av besvarelsene ved UiO, mens det er 20 – 30 prosent ved de andre lærestedene. I karakterundersøkelsen for 2013 anbefalte karakterpanelet for disse utdanningene at skalaen b/ib som hovedregel burde erstattes med bokstavkarakterskalaen i alle emner unntatt praksis.
- Innenfor de andre *helse- og sosialfagutdanningene* blir praksis vurdert etter skalaen b/ib. Denne skalaen brukes også i varierende grad i andre emner. Etikk og kommunikasjon, medikamentregning og felleskurs for helse- og sosialfag er eksempel på emner der b/ib brukes. Bacheloroppgaver som organiseres som gruppeoppgaver, vurderes som hovedregel etter skalaen b/ib. Innen noen utdanninger vurderes også individuelle bacheloroppgaver etter denne skalaen. I noen få tilfeller er det ikke knyttet studiepoeng til praksis. Praksis blir da sett i sammenheng med andre emner og ikke registrert med egen karakter.

Arkitektur, design, kunsthøgskole og utøvende musikk:

- I *arkitektur/landskapsarkitektur* er det 2 institusjoner (AHO og BAS) som i hovedsak bruker b/ib, mens NMBU og NTNU i hovedsak bruker bokstavkarakterer. AHO bruker bokstav-karakterer på examen philosophicum og en del grunnkurs. NMBU og NTNU bruker b/ib på en del innførings- og metodekurs. I *designutdanning* benytter alle bachelorutdanningene med unntak av KHiO og KHiB bokstavkarakterer på avslutningsarbeidet for studiet. Masteroppgaver blir bedømt med bruk av *bestått/ikke bestått* innen de estetisk orienterte utdanningene, mens de mer tekniske utdanningene benytter bokstavkarakterer. I *kunsthøgskole* brukes b/ib i nesten alle emner, men masteroppgaven bedømmes etter bokstav-karakterskalaen ved UiA. I *utøvende musikk* er det også forskjeller mellom institusjonene. Med unntak av UiA brukes b/ib i de fleste emnene. På masternivå er andelen b/ib enda større, men i programmene i musikkterapi brukes i hovedsak bokstavkarakterer.

Lærerutdanninger og pedagogiske fag:

- Praksis vurderes som hovedregel etter skalaen b/ib. Ved noen institusjoner brukes denne skalaen også i teoretiske emner som fagdidaktikk. HMS-kurs, formidling og

prosjekt- eller metodeseminar er også emner som vurderes etter denne skalaen. Som regel er det ikke knyttet studiepoeng til praksis, men karakteren (b/ib) registreres.

Tradisjonelle universitetsfag:

- I *historisk-filosofiske fag* brukes skalaen b/ib i en del emner på innføringsnivå, slik som ex fac (i noen fag), norsk for utlendinger, innføringskurs. På masternivå brukes skalaen i skrivekurs/seminar, prosjekt-/oppgaveseminar og i feltkurs. Masterarbeid vurderes sjelden etter denne skalaen.
- I *juridiske fag* brukes skalaen i ex fac, etikk-kurs, valgemenner, praksis og i privatisteksamen (ved UiO).
- I *matematisk-naturvitenskapelige fag* brukes skalaen b/ib på lavere grad i feltkurs, sikkerhetskurs, HMS-kurs, laboratorieøvelser, innføringskurs og i prosjektarbeid/prosjektoppgaver. På masternivå brukes skalaen i stor grad på samme typer emner som på lavere grad. Introduksjon til masterstudiet, prosjektseminar og spesialpensum kommer i tillegg.
- I *samfunnsvitenskapelige fag* brukes skalaen b/ib på lavere grad i noen innføringsemner, redskapskurs, feltkurs og praksis, på masternivå i prosjektseminar, felt- og metodekurs. I samfunnsøkonomi ved UiO brukes skalaen også på masteroppgaven, men her er det vedtatt å gå over til bokstavkarakterer.

Økonomisk-administrativ utdanning:

- Antallet besvarelser etter skalaen b/ib er relativt høyt, men andelen er liten. Skalaen brukes i en del innførings- og metodeemner, bl.a. i etikk og praktisk regnskapsforståelse. På masternivå brukes skalaen i metodeseminar og prosjektseminar. Matematikk for økonomer bedømmes som regel etter bokstavkarakterskalaen, men Handelshøyskolen BI benytter skalaen b/ib i noen deksamener uten studiepoeng. Karakteren ib blir imidlertid registrert som F, og prosentandelen ib i DBH blir derfor litt for lav innen økonomisk-administrative fag totalt.

Ingeniørutdanning og teknologi:

- I *ingeniørutdanningen* brukes b/ib-skalaen i innføringsemner, praksis og i bachelorarbeid (prosjektoppgave/hovedprosjekt), som kan være organisert som gruppearbeid. I *teknologi* brukes skalaen i ulike typer innførings-/metodeemner både på lavere og høyere nivå, og i HMS-kurs.

Andre utdanninger:

- Utdanninger som *dyrepleie, døvetolkutdanning og veterinærmedisin* bruker skalaen b/ib på linje med helse- og sosialfag, særlig ved vurderingen av ulike former for praksis. Fordypningsoppgaver og metodeseminar bedømmes også etter b/ib. I idrettsfag benyttes også skalaen b/ib i relativt stor grad i vurderingen av ulike former for praksis, Instruktørkurs og metode er også eksempel på emner som vurderes etter denne skalaen.

Oversikten ovenfor er ikke uttømmende, men den viser store variasjoner mellom utdanningene og institusjonene. Variasjonen ville blitt enda større om vi hadde gått inn på de enkelte institusjoner. Det er likevel en del fellestrekk. Det viktigste er at praksis bedømmes etter skalaen b/ib. I tillegg brukes skalaen i vurderingen av innføringskurs, redskapskurs og metodekurs i mange utdanninger. Bachelor-/prosjektoppgaver som er organisert som gruppearbeid, blir også som hovedregel vurdert etter denne skalaen. På masternivå brukes skalaen b/ib ofte i prosjekt-/metode-/skriveseminar, og i noen fag i feltkurs. Masteroppgaver vurderes i lite omfang etter b/ib-skalaen. Noen utdanninger bruker b/ib-skalaen i nesten alle emner ut fra faglige vurderinger og/eller tradisjon.

4.2 Karakterfordelinger

I kapittel 4.1 har vi sett på hvor stor andel som bruker skalaen b/ib. Her skal vi se nærmere på hvor stor andel som får karakteren ib sammenholdt med F ved ulike institusjons-typer, på ulike nivå og innen ulike utdanninger.

4.2.1 Institusjonstyper

Nedenfor vises DBH-tall for 2014 fordelt på institusjonstyper.

Tabell 3. Andel ikke bestått og andel F i 2014. Institusjonstyper⁹

Institusjonstype	IB			F		
	Antall	Prosent	Total	Antall	Prosent	Total
Kunsthøgskoler	88	2,4	3 617	1	0,6	169
Private høgskoler	995	5,9	16 748	2619	6,3	41 716
Private vitenskapelige høgskoler ¹⁰	371	3,8	9 836	11933	10,5	113 765
Statlige høgskoler	4 539	6,5	69 307	28173	9,6	294 285
Statlige vitenskapelige høgskoler	418	4,7	8 946	1423	3,8	37 520
Universitet	3 491	6,1	56 894	27632	7,6	361 631
Sum / gjennomsnitt	9 902	6,0	165 348	71 780	8,5	849 086

Totalt og ved de fleste institusjonstyper er prosentandelen ib betydelig mindre enn andelen F i 2014. Dette kan skyldes flere forhold, bl.a. at det er andre typer emner som vurderes etter skalaen b/ib enn etter bokstavkarakterskalaen.

4.2.2 Utdanninger

Karakterfordelingene innenfor utdanningsområder er vist i tabell 4, oversikt over alle utdanninger er gjengitt i vedlegg 2b.

Tabell 4. Andel ikke bestått og andel F i 2014. Utdanningsområder

Utdanningsområde	IB			F		
	Antall	Prosent	Total	Antall	Prosent	Total
Helse- og sosialfag	5 992	7,6	78 536	9 504	8,5	112 335
Lærerutdanninger og pedagogiske fag	691	2,3	29 957	5 426	5,8	92 773
Arkitektur, design, kunstfag og musikk	451	3,6	12 370	267	3,6	7 392
Universitetsutdanninger	1 411	7,3	19 204	18 581	7,7	240 302
Ingeniørutdanning og teknologi	487	8,7	5 780	14 334	11,3	127 085
Økonomisk-administrativ utdanning	444	3,8	11 754	19 432	9,2	211 130
Andre utdanninger	430	5,6	7 747	4 234	7,3	58 068
Total	9 902	6,0	165 348	71 780	8,5	849 086

Andelen ib varierer mellom utdanningsområdene, men variasjonen er ikke større enn for karakteren F i bokstavkarakterskalaen.

⁹ Tall for doktorgrad er trukket fra tallene i DBH i tabell 3 og tabell 4

¹⁰ Antallet ib ved BI er økt med 300 og antallet F er redusert med 300 i 2014, jamfør fotnote 5

Med unntak av arkitektur, design og kunsthøgskole er andelen ib mindre enn andelen F, den største forskjellen er innen lærerutdanninger og pedagogiske fag og økonomisk-administrativ utdanning.

Når vi ser på de enkelte utdanningene i vedlegg 2b, er forholdet det samme innen de fleste utdanningene. I helse- og sosialfag er andelen ib høyere enn andelen F i 8 av 19 utdanninger, bl.a. i medisin, odontologi, helsefag, farmasi, fysioterapi og vernepleierutdanning. I den største utdanningen, sykepleierutdanningen, er andelen F høyere enn andelen ib.

Utøvende musikkutdanning har klart større andel ib enn F. I universitetsutdanningene, utenom helse- og sosialfag, er det bare juridiske fag som har høyere andel ib enn F.

4.2.3 Studienivå

I DBH er dataene også fordelt på studienivå. Vi skal her se på lavere grad, mastergrad og profesjonsstudium i 2014.

Tabell 5. Andel ikke bestått og andel F i 2014. Studienivå

Studienivå	Ib			F		
	Antall	Prosent	Total	Antall	Prosent	Total
Lavere grad	7 671	6,6	116 971	61 083	10,0	608 324
Mastergrad	1 139	4,6	24 512	10 823	5,5	198 158
<i>-herav masterarbeider</i>	22	3,0	701	170	1,4	12 120
Profesjonsstudium ¹¹	532	3,4	15 639	257	2,4	10 753

Vi ser at forskjellen mellom andelen ib og F er mindre på mastergrad enn på lavere grad. Når det gjelder masterarbeider og de lange profesjonsstudiene er andelen ib høyere enn andelen F. Dette gjelder særlig på masterarbeider, men her er det få programmer/utdanninger som bruker skalaen b/ib, og det er store forskjeller mellom programmene. Det er særlig i arkitektur og design at andelen ib er relativt høy. I utøvende musikk og musikkvitenskap er andelen ib 1,4 prosent, som er sammenfallende med andelen F i alle masterarbeider som er vurdert etter bokstavkarakterskalaen.

4.2.4 Oppsummering av karakterfordelinger

Det statistiske materialet viser at andelen ib er mindre enn andelen F, totalt og innenfor de fleste utdanningene. Dette gjelder både på lavere grad og for alle emner på mastergradsnivå. Når vi ser på masterarbeider spesielt, er andelen ib klart høyere enn andelen F, særlig innen arkitektur og design. Innen profesjonsstudiene er andelen ib høyere enn andelen F. Det gjelder særlig i designutdanning og medisinstudiet.

Materialet indikerer ikke at grensen mellom bestått og ikke bestått settes høyere enn grensen mellom E og F når vi ser på totalmaterialet. Innen noen profesjonsstudier synes det imidlertid å være tilfelle. Det samme gjelder for masterarbeider i noen utdanninger.

En grunn til at prosentandelen ib er så lav totalt sett, kan være at denne skalaen brukes særlig i praksisemner, i redskapskurs og i gruppearbeid. I praksisemner er det tradisjonelt lav andel stryk, og i en del redskapskurs kan kravene være lave fordi læringsutbyttet vurderes

¹¹ Omfatter lange profesjonsstudier : arkitektur, industrideSIGN, medisin, psykologi, teologi og veterinærutdanning

grundigere i andre deler av studiet. Det kan også være høyere opptakskrav i en del av de utdanningene som bruker skalaen b/ib, men dette varierer en god del.

4.3 Bestått/ikke bestått versus godkjent/ikke godkjent

I UH-loven § 3-9 omtales bestått/ikke bestått som vurderingsuttrykk (karakter) ved eksamen, prøve, bedømmelse av oppgave eller annen vurdering, likestilt med bokstavkarakterskalaen. I § 3-10 omtales «andre krav for å gå opp til eksamen». Her er det ikke fastlagt en bestemt betegnelse, men det synes som «godkjent/ikke godkjent» blir brukt som felles terminologi i sektoren og at «andre krav» blir omtalt som «arbeidskrav».

Karakterdataene i DBH viser store endringer i andelen ib fra 2004 til 2014, særlig ved statlige høyskoler. Ved noen institusjoner var det om lag 50 prosent ib i 2004. Dette skyldtes at manglende arbeidskrav var rapportert som ib til DBH. Dette ble endret i 2008-2010, og det synes å være en konsekvent praksis slik at institusjonene bruker godkjent/ikke godkjent om arbeidskrav og at disse ikke rapporteres til DBH.

I gjennomgangen av en del emnebeskrivelser er det registrert at noen emner er uten studiepoeng, for eksempel praksisemner i PPU og lærerutdanningen. Studiepoengene for disse emnene er da knyttet til teoretiske emner, men praksisemnene er registrert med egen karakter i DBH. I noen få tilfeller er praksisemnene ikke registrert med egen karakter i DBH, jmfør fotnote 2, og det innebærer at praksis i disse tilfellene blir å regne som arbeidskrav.

4.4 Bruk av skalaen bestått/ikke bestått i andre land

Det har vært lagt vekt på at det bør være god informasjon om karaktersystemet og karakterbruken som er lett tilgjengelig for arbeidsgivere og andre, både i vårt land og i utlandet. Karakterbeskrivelser og grafer som viser karakterfordelinger blir derfor tatt inn i vitnemålstillegg.

Den norske bokstavkarakterskalaen sammenfaller også med karakterskalaer som benyttes i mange andre land. Når det gjelder b/ib-skalaen, synes det imidlertid som om forskjellene er større. Arbeidsgruppen har med utgangspunkt i NOKUTs landdatabase undersøkt hvilke skalaer som brukes i 25 land, de fleste europeiske. I følge landdatabasen er det svært få som bruker skalaen b/ib.

På spørsmål fra arbeidsgruppen opplyser NOKUT at informasjonen i landdatabasen om bruk av skalaen b/ib ikke er helt sikker siden det er de mest brukte skalaene som omtales.

I forbindelse med UHRs karakterkonferanse 22. oktober 2015 drøftet leder og sekretær i arbeidsgruppen bruken av karakterskalaer med tyske fagfolk. De ga uttrykk for at skalaen b/ib ble svært lite brukt i Tyskland, også i praksisemner.

I Norge er det i stor grad praksis som vurderes etter skalaen b/ib, og det synes å være stor enighet om at det er vanskelig å bruke graderte karakterer i disse emnene. Praksis kan også inngå som en del av andre emner, noe som syntes å være tilfelle i Tyskland.

Informasjonen om bruken av b/ib i utlandet er usikker, og dette spørsmålet bør undersøkes nærmere. Det er også et spørsmål om hvordan utenlandske institusjoner oppfatter karakteren bestått på vitnemål fra norske studenter.

4.5 Begrunnelser for valg av karakterskala

Med unntak av praksis, der rammeplanene som regel har bestemmelser om at b/ib-skalaen skal benyttes, er det ikke retningslinjer for hvilken skala som skal benyttes. Dette avgjøres av institusjonene, ofte i de enkelte fagmiljøene. Det kan også være diskusjon om dette i nasjonale rådsorgan. Statistikk materialet viser at det har vært en del endringer, noe som indikerer at spørsmålet om hvilken skala som skal brukes, blir vurdert fortløpende.

I forbindelse med karakterundersøkelsen i 2013 anbefalte karakterpanelet for ernæring, medisin, odontologi og psykologi at skalaen b/ib som hovedregel burde erstattes med bokstavkarakterer i alle emner unntatt praksis. Argumentene for dette var at bokstavkarakterer kunne stimulere studentene til å forberede seg bedre til eksamen og at bokstavkarakterer ville ha betydning for framtidig arbeidsgiver og ved opptak til ph.d-utdanning spesialistutdanning.

Bortsett fra for praksis er det gitt få offisielle begrunnelser for valg av skala. Arbeidsgruppen har valgt å ikke hente inn begrunnelser fra institusjonene, men vil nedenfor oppsummere noen begrunnelser som er gitt på karaktersamlinger, i rapporter fra karakterpanel eller i andre sammenhenger.

Argumenter for skalaen b/ib:

- Godt verktøy ved vurdering av praksis
- Godt verktøy ved vurderingen av integrerte eksamener når det gjelder kunnskap, holdninger, ferdigheter og kompetanse
- Godt verktøy i utdanninger der faglige resultater er komplekse og krever en helhetlig vurdering med utgangspunkt i profesjonelt skjønn og kvalitative kriterier
- Prosess-, samarbeids- og ferdighetsmål er vanskelig å karaktersette med graderte karakterer
- Gir rask sensurering av en stor gruppe kandidater, og dermed god tid til grundig vurdering av resten
- Karakterer har ikke så stor betydning i praksis, og det er bortkastet tid å bruke så mye tid på gradering av prestasjonene
- Bokstavkarakterer fører til økt karakterpress
- Bokstavkarakterer gir inntrykk av å være nøyaktige, men det viser seg ofte at karaktersettingen kan være tilfeldig eller usikker

Argumenter for bokstavkarakterskalaen

- Bokstavkarakterer gir mer nyansert informasjon til studentene og kan stimulere til økt innsats
- Bokstavkarakterer gir mer informasjon til arbeidsgivere om studentenes kunnskap, ferdigheter og kompetanse
- Det er viktig med bokstavkarakterer ved opptak til videregående studier (master, ph.d og videreutdanninger) siden det er uklart hvordan bestått karakter skal vektes i forbindelse med opptak
- Skalaen b/ib brukes i liten grad i utlandet, og det kan skape problemer for norske studenter ved opptak til videregående studier i utlandet dersom b/ib brukes i stor grad i Norge
- Bokstavkarakterer gjør det lettere å sammenligne de som er utdannet i Norge med utenlandsstudenter
- Det er ingen retningslinjer og heller ikke en felles oppfatning av grensen mellom b og ib
- Studentene ønsker bokstavkarakterer

Begrunnelsene for hvilken skala som bør brukes er dels av faglig, og dels av ressursmessig og samfunnsmessig karakter. Arbeidsgruppen har ikke tatt standpunkt til og finner ikke at det er behov for å gå nærmere inn på argumentene for de to skalaene, men vil drøfte om det er behov for retningslinjer for valg av skala i kapittel 5.

4.6 Grensen mellom bestått og ikke bestått

I Kunnskapsdepartementets brev til institusjonene 10.05.2004 heter det at «*grensen mellom bestått og ikke bestått kan settes høyere enn grensen mellom E og F der en kun benytter uttrykkene bestått/ikke bestått og ikke den graderte skalaen*».

I kvalifikasjonsrammeverket som ble fastsatt i 2009 er det imidlertid fastslått at «*kvalifikasjonsrammeverket beskriver læringsutbyttet for de ulike nivåene i høyere utdanning. Læringsutbyttebeskrivelsene er det utbyttet alle kandidater skal ha for å få ståkarakter*».

Spørsmålet om å knytte karakterbeskrivelsene til kvalifikasjonsrammeverket ble vurdert av en arbeidsgruppe under UHR i 2008-2009. Dette spørsmålet ble imidlertid utsatt fordi styret i UHR ønsket å avvente erfaringene med kvalifikasjonsrammeverket. Brevet fra departementet har dermed blitt grunnlaget for bruken av skalaen b/ib i de forskjellige utdanningene.

Rapportene fra karakterpanelene i karakterundersøkelsen i 2013 viser at kravet til bestått ofte knyttes til trinn i bokstavkarakterskalaen. Det varierer mellom utdanningene og innenfor utdanningene. Her følger noen eksempler:

- *Farmasi*: Kravet til bestått varierte mellom B og D ved de ulike institusjonene. Karakterpanelet anbefalte at kravet til bestått bør tilsvare kravet til karakteren C.
- *Sykepleierutdanning og tannpleierutdanning*: Spørsmålet er om bestått tilsvarende et minstekrav til prestasjon (tilsvarende karakter E) eller midt på treet (tilsvarende karakter C).
- *Bioingeniørutdanning*: Nivået for bestått er satt til C, C-D eller E ved de institusjonene som bruker b/ib-skalaen. Karakterpanelet har ikke sikkert kunnet identifisere hvilket nivå karakteren bestått ligger på. Det varierer mellom utdanningene og også innen enkeltemner. Det kan se ut som bestått tilsvarende nivået C/D.
- *Radiografutdanning*: Det er enighet om at kravet til bestått tilsvarende C eller D, men grensen kan variere etter emnets art. Det bør diskuteres om det bør være en høyere grense ved vurdering av praksis enn tilsvarende karakteren D.
- *Audiografutdanning, optometri og synsvitenskap, ortopediingeniørutdanning og tannteknikerutdanning*: Karakterpanelet har ikke sikkert kunnet identifisere hvilket nivå karakteren bestått ligger på. Det varierer mellom utdanningene og også innen enkeltemner. Det kan se ut som bestått tilsvarende nivået C/D.
- *Designutdanning*: Noen steder benyttes *bestått* tilsvarende bokstavkarakteren E, mens andre steder tilsvarende bokstavkarakteren C. Dette synes først og fremst å gjelde karakterer underveis i bachelorløpene.

Eksemplene viser at grensen mellom bestått og ikke bestått i mange tilfeller vurderes som høyere enn grensen mellom E og F, men det er usikkerhet om hvor grensen går eller bør gå. Dette kan synes å stå i motstrid til det statistiske materialet i kapittel 4.2, som viser at prosentandelen ib er lavere enn andelen F. Det er imidlertid forskjeller mellom utdanningene og nivå, og de to skalaene brukes på forskjellige typer emner.

Etter kvalifikasjonsrammeverket skal kravet til bestått vurderes i forhold til læringsutbyttebeskrivelsene. Dette omtales nærmere i kapittel 4.6 og i kapittel 5.

4.7 Emnebeskrivelser og grunnlag for vurdering

En del av mandatet for arbeidsgruppen er å utarbeide forslag til retningslinjer for hvordan kravet til bestått bør defineres og innarbeides i emnebeskrivelsene. Som utgangspunkt har arbeidsgruppen gått gjennom emnebeskrivelser fra forskjellige utdanninger, og det gis et sammendrag av disse i dette kapitlet, utdrag emnebeskrivelsene er gjengitt i vedlegg 3.

4.7.1 Læringsutbyttebeskrivelser

I følge kvalifikasjonsrammeverket skal kvalifikasjonene i høyere utdanning beskrives gjennom læringsutbytte¹², og læringsutbyttebeskrivelsene blir dermed grunnlaget for vurdering av studentens prestasjoner i et emne.

Det totale læringsutbyttet for kandidater på bachelor- og masternivå gjelder på nasjonalt nivå og er definert i kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse, og læringsutbyttet er beskrevet henholdsvis fire, fire og fem punkter. Det er de samme forholdene som beskrives på bachelor- og masternivå, men nivåene skal representere en progresjon.

Med utgangspunkt i læringsutbyttebeskrivelsene for bachelor og master skal tilsvarende beskrivelser utarbeides for program og emner, og vurderingen skal ta utgangspunkt i disse.

4.7.2 Emnebeskrivelser i praksisemner

Skalaen b/ib brukes særlig i praksisemner, og vi skal først kommentere emnebeskrivelser for seks praksisemner når det gjelder til læringsutbyttebeskrivelser, arbeidskrav og vurdering.

Emnene er hentet fra sykepleierutdanning, tverrprofesjonell praksis for barnevern, sosialt arbeid og vernepleie, praktisk-pedagogisk utdanning og grunnskolelærerutdanning.

I alle praksisemnene er læringsutbyttet beskrevet, som regel i form av kunnskap, ferdigheter og kompetanse. I noen emner er læringsutbyttet beskrevet samlet. I praktisk pedagogisk utdanning er læringsutbyttet beskrevet under flere områder.

Arbeidskravene, herunder krav til frammøte, er som regel spesifisert. Krav til frammøte varierer fra 90 til 100 prosent.

Når det gjelder beskrivelsen av vurdering, er det forskjeller. Noen, men ikke alle, viser til læringsutbyttebeskrivelsene. I sykepleierutdanningen er det som regel midtveisvurdering og sluttvurdering. I forbindelse med disse brukes det som regel et vurderingsskjema som hjelpemiddel, men det er få institusjoner som viser til dette dokumentet i emnebeskrivelsene.

I emnebeskrivelsene i praktisk- pedagogisk utdanning og grunnskolelærerutdanning blir det vist til læringsutbyttebeskrivelsene som utgangspunkt for vurderingen. Det blir også vist til kriterier eller plan for praksisperioden, men disse er ikke omtalt nærmere i emnebeskrivelsen.

---

¹² I noen sammenhenger brukes betegnelsene læringsmål eller forventet læringsutbytte. Arbeidsgruppen tar utgangspunkt i kvalifikasjonsrammeverket og bruker betegnelsene læringsutbytte og læringsutbyttebeskrivelser

4.7.3 Emnebeskrivelser i andre emner

Skalaen b/ib brukes i mindre omfang i andre emner, men både på lavere grad og mastergradsnivå brukes denne skalaen i en del innføringsemner, i noen fag også i sentrale emner innenfor masterstudiet.

Arbeidsgruppen har sett på emnebeskrivelsene i tre bacheloremner og to masteremner. Ett av bacheloremnene er medikamentregning, som er et viktig redskapskurs i sykepleierutdanningen.

Læringsutbyttebeskrivelsene er beskrevet samlet eller under kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse.

Arbeidskravene er som regel spesifisert. Det kan være innlevering av prosjektarbeid eller essay, presentasjon i seminar og/ eller krav til frammøte.

I medikamentregning (ved Høgskolen i Bergen) må en individuell test være gjennomført og godkjent før studenten får gå opp til eksamen, der kravet er at alle oppgavene må være riktig besvart for å få bestått karakter.

I bare ett av disse fem emnene er det uttrykt at vurderingen blir gjort i forhold til beskrevet læringsutbytte. I medikamentregning er kravet spesifisert, men det er likevel ikke knyttet direkte til læringsutbyttebeskrivelsene.

4.7.4 Vurderingsdokumenter

Som hjelpemidler i vurderingen brukes det innen noen utdanninger, bl.a. i praksisemner i noen av helsefagutdanningene og i MNT-fag, poengskjema eller vurderingsdokumenter. I MNT-fag kan disse brukes både ved vurdering etter bokstavkarakterskalaen og etter skalaen b/ib. Disse dokumentene er å regne som operasjonaliseringer av læringsutbyttebeskrivelsene.

I praksisemnene blir dokumentene brukt som grunnlag for vurderingssamtaler ved halvtidsvurdering og heltidsvurdering. Skjemaene kan være detaljerte og omfatte mange spesifikke punkter, mens andre institusjoner bruker mer summariske skjema. Både student og lærer/praksisveileder bruker skjemaet, men som regel er dette et internt dokument.

I emnebeskrivelsene for praksisemner er vurderingsdokumentene sjelden omtalt, og det synes ikke å være en klar sammenheng mellom læringsutbyttebeskrivelsene for emnet og de punktene som inngår i vurderingsdokumentene.

4.8 Oppsummering av bruken av skalaen bestått/ikke bestått

Skalaen b/ib ble i 2014 brukt ved vurderingen 16,3 prosent av oppgavene/besvarelsene innen høyere utdanning. Det er en svak tendens til relativ nedgang når det gjelder bruken av denne skalaen.

Skalaen brukes i størst grad innen designutdanning, kunstfagutdanning, scenekunst og utøvende musikk. Den brukes også i stor grad innen helse- og sosialfagutdanninger, og i medisin, tannteknikerutdanning, odontologi og sykepleierutdanning blir over halvparten av besvarelsene vurdert denne skalaen. I lærerutdanninger og pedagogiske fag er andelen vurdert etter b/ib-skalaen om lag 25 prosent i gjennomsnitt. Høyest andel er det innen praktisk pedagogisk utdanning.

I noen utdanninger brukes skalaen i nesten alle deler av studiet. Hovedbildet ellers er at skalaen særlig brukes i praksisemner. Den brukes også i en del reiskapskurs både på lavere og høyere nivå og ved vurderingen av gruppeoppgaver. Den brukes i liten grad ved bedømmelsen av masterarbeider.

Karakterstatistikken viser at prosentandelen ib er mindre enn prosentandelen F, totalt og innenfor de fleste utdanningene. Dette gjelder både på lavere grad og for alle emner på mastergradsnivå. Når vi ser på masterarbeider spesielt, er andelen ib klart høyere enn andelen F, særlig innen arkitektur og design. Innen profesjonsstudiene er andelen ib høyere enn andelen F. Det gjelder særlig i designutdanning og medisinstudiet.

5. Retningslinjer for skalaen bestått/ikke bestått

I dette kapitlet skal vi drøfte retningslinjer for valg av karakterskala og hvordan kravet til bestått karakter bør beskrives.

5.1 Retningslinjer for valg av karakterskala

Med unntak av praksis, der nasjonale rammeplaner som hovedregel har bestemmelser om at skalaen b/Ib skal brukes, er det ingen retningslinjer for valg av karakterskala. Oversikten i kapittel 4.1.5 viser likevel at det til tross for variasjonene er en del fellestrekk når det gjelder bruken av skalaen b/ib både på lavere grad og mastergrad.

Begrunnelsene for hvilken skala som bør brukes er dels av faglig, og dels av ressursmessig og samfunnsmessig karakter. Studentenes interesser og situasjon på arbeidsmarkedet tillegges også vekt.

Skalaen b/ib brukes i mindre grad i utlandet, og det kan ha stor betydning for norske studenter hvordan skalaen blir forstått ved utenlandske institusjoner.

Det kan argumenteres for en sterkere samordning når det gjelder valg av karakterskala, og dette ble tatt opp av flere karakterpanel i karakterundersøkelsen i 2013. Det er også argumenter for at institusjonene kan ha forskjellige opplegg på dette feltet, og dette regnes som en vesentlig del av institusjonenes autonomi i faglige spørsmål.

Arbeidsgruppen finner ikke at det er behov for nasjonale retningslinjer for valg av karakterskala utover det som gjelder for praksis, men institusjonene bør vurdere og diskutere bruken av de to karakterskalaene. Valg av karakterskala bør forankres i faglig dialog om læring, undervisning og vurdering i det enkelte fag, emne og studieprogram.

Som et utgangspunkt for en diskusjon om bruk av karakterskala vil arbeidsgruppen skissere følgende:

- Skalaen b/ib bør brukes:
  - I praksisemner og emner av tilsvarende karakter
- Skalaen b/ib kan brukes
  - Innenfor utdanninger der det legges vekt på helhetlig vurdering av kunnskap, ferdigheter og kompetanse og der finglyderte karakterer har liten mening
  - I reiskapskurs (feltkurs, medikamentregning, metodekurs, skrivekurs m.v.) og i innføringsemner
  - I prosjektarbeid/bachelorarbeid som organiseres som gruppeoppgaver

5.2 Kravet til bestått karakter

5.2.1 Forholdet til bokstavkarakterskalaen

Rapportene fra karakterpanelene i karakterundersøkelsen for 2013, se kapittel 4.5, viser at kravet til bestått innen mange utdanninger er tenkt knyttet til et trinn i bokstavkarakterskalaen. Dette er ikke formalisert, og det kommer ikke til uttrykk i emnebeskrivelsene.

Det er store forskjeller mellom utdanningene og innenfor utdanningene med hensyn til hvilket trinn bestått er tenkt knyttet til, og det statistiske materialet i kapittel 4.2 tyder også på at det er betydelige forskjeller i hvordan grensen praktiseres.

B/ib-skalaen er en nasjonal skala, og vi kan ikke ha en definisjon av karakteren bestått som varierer mellom fag og institusjoner. Dersom kravet til bestått skulle knyttes til et bestemt karaktertrinn, måtte det etter kvalifikasjonsrammeverket være karakteren E. Dette er en dårlig løsning siden kravet til karakteren E er at *kandidaten oppfyller minimumskravene, men heller ikke mer.*

Arbeidsgruppen anbefaler derfor at kravet til bestått karakter ikke knyttes til et trinn i bokstavkarakterskalaen.

5.2.2 Generell beskrivelse av bestått karakter

I utredningen fra 2000 om felles karakterskala var konklusjonen at vi burde opprettholde bruk av et skille mellom bestått/ikke bestått som ikke relateres til en finere gradert karakterskala. Bruken av bestått/ikke bestått burde knyttes til en vurdering i forhold til et uttrykt kvalitativt mål.

Dette er ikke fulgt opp gjennom et formelt vedtak, og arbeidsgruppen vil med utgangspunkt i kvalifikasjonsrammeverket vurdere hvordan kravet til bestått bør defineres og innarbeides i emnebeskrivelsene.

Kvalifikasjonsrammeverket fastsetter at læringsutbyttebeskrivelsene er «det utbyttet alle kandidater skal ha for å få ståkarakter» og at «gradering av prestasjonene til en student skjer gjennom karaktersystemet». Dette prinsippet må gjelde både for bokstavkarakterskalaen og b/ib-skalaen, men siden den siste skalaen er ugradert, blir hovedsaken å vurdere om læringsutbyttet er oppfylt.

Som det går fram av omtalen av emnebeskrivelser i kapittel 4.6 blir det ved vurderingen tatt utgangspunkt i læringsutbyttebeskrivelsene i mange tilfeller. Dette er ikke konsekvent gjennomført, og arbeidsgruppen ser det som avgjørende at dette følges opp.

Med utgangspunkt i kvalifikasjonsrammeverket kan kravet til bestått karakter formuleres slik:

Kandidaten har oppfylt kravene til læringsutbytte.

Spørsmålet er imidlertid om en slik beskrivelse vil gi et tilstrekkelig grunnlag for karaktersetting og om det vil gi god informasjon til studenter og arbeidsgivere. Et vesentlig moment er at beskrivelsen skal fortelle at karakteren bestått innebærer at kandidaten har kunnskaper, ferdigheter og kompetanse i forhold til det som kreves i emnet/graden. Dette kan uttrykkes ved et tillegg, som ikke bør sammenfalle med de generelle beskrivelsene av bestemte trinn i bokstavkarakterskalaen. Arbeidsgruppen anbefaler følgende formulering:

Kandidaten har oppnådd kravene til læringsutbytte og viser nødvendige kunnskaper, ferdigheter og kompetanse.

5.3 Innarbeiding av kravet til bestått karakter i emnebeskrivelsene

I kvalifikasjonsrammeverket er kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse beskrevet i henholdsvis fire, fire og fem punkter både på bachelor- og masternivå. Beskrivelsene for de to nivåene sammenfaller med hensyn til hvilke forhold som beskrives, men nivået er ulikt. Beskrivelsene av læringsutbyttet i et studieprogram eller emne tar utgangspunkt i disse.

Kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse er presisert i vedlegg 2 til kvalifikasjonsrammeverket. Kunnskap kan være teoretisk og/eller erfaringsbasert, ferdigheter kan være kognitive og praktiske, og generell kompetanse er å kunne anvende kunnskap og ferdigheter på selvstendig vis gjennom å vise samarbeidsevne og ansvarlighet. Disse presiseringene er særlig relevante i mange av de utdanningene som bruker skalaen b/ib.

I praksisstudier og en del andre utdanninger benyttes vurderings-/praksisdokumenter eller poengskjema som hjelpemidler i vurderingen. Disse dokumentene er å regne som operasjonaliseringer av læringsutbyttebeskrivelsene, og arbeidsgruppen anbefaler at det vises til disse i emnebeskrivelsene, og at det blir tatt utgangspunkt i læringsutbyttebeskrivelsene ved utformingen av disse.

Som det går fram av kapittel 4.6 kan det være store forskjeller når det gjelder antallet punkter som blir omtalt i læringsutbyttebeskrivelsene. Etter arbeidsgruppens vurdering er det viktig at antallet ikke blir for stort, men dette må balanseres i forhold til behovet for spesifisering i det enkelte emne.

I beskrivelsen av emner som vurderes etter skalaen bestått/ikke bør følgende omtales:

- læringsutbyttet med utgangspunkt i kvalifikasjonsrammeverket og tilpasset det aktuelle emnet
- obligatoriske arbeidskrav
- kravet til bestått karakter
- dokumenter som brukes ved vurderingen (vurderingsdokumenter)

5.4 Bør skalaen utvides med et ekstra trinn?

I utredningen om ny karakterskala i 2000 ble det vist til at skalaen b/ib enkelte steder ble utvidet med et ekstra trinn som ga mulighet til å identifisere særlig gode prestasjoner, for eksempel ble Bestått med laud benyttet i enkelte fag ved UiO, og i Sverige benyttes 'Väl godkänd' i tillegg til 'Godkänd'. Dette spørsmålet ble også tatt opp av noen av karakterpanelene i karakterundersøkelsen i 2013.

Analysegruppens vurdering i karakterrapporten for 2013 var at dette var forslag som ville kreve lovendringer, og som måtte sees i sammenheng med en samlet vurdering av det norske karaktersystemet.

Dette spørsmålet ligger utenfor arbeidsgruppen mandat, og arbeidsgruppen vil derfor anbefale at UHR vurderer om det bør utredes nærmere.

6. Anbefalinger fra arbeidsgruppen

Rapporten fra arbeidsgruppen bør sendes på høring slik at den kan behandles i UHRs organer i løpet av første halvår i 2016.

Arbeidsgruppen anbefaler at:

- Institusjonene vurderer og diskuterer bruken av de to karakterskalaene
- Kravet til bestått karakter ikke knyttes til et trinn i bokstavkarakterskalaen
- Det gis en generell beskrivelse av kravet til bestått karakter som er som følger:
Kandidaten har oppfylt kravene til læringsutbytte og viser nødvendige kunnskaper, ferdigheter og kompetanse
- I alle emnebeskrivelser som vurderes etter skalaen b/ib beskrives
  - Læringsutbyttet med utgangspunkt i kvalifikasjonsrammeverket
  - Obligatoriske arbeidskrav
  - Kravet til bestått karakter
  - Vurderingsdokumenter bør ta utgangspunkt i læringsutbyttebeskrivelsene og det bør vises til disse dokumentene i emnebeskrivelsene
- Karakterskalaen b/ib brukes på selvstendige emner mens godkjent/ikke godkjent ikke regnes som karakter og brukes på arbeidskrav
- UHR vurderer spørsmålet om å innføre et ekstra trinn i skalaen b/ib.

Bergen/Oslo/Tromsø november 2015

Vedlegg 1: Utdrag av karakterrappport for 2013

Omtale av skalaen bestått/ikke bestått i karakterundersøkelser i helse- og sosialfag og designutdanning

1. Helse- og sosialfag

1.1 Karakterpanel A: medisin, ernæring, odontologi og psykologi

Bruken av bestått/ikke-bestått versus bokstavkarakterer varierte mye mellom universitetene. Høyest andel emner med bestått/ikke-bestått hadde UiO med 91 %, mens UiB og UiT begge hadde 53 %. UiB har flere små emner sammenlignet med de øvrige universitetene. Ved medisinstudiet ved UiO, UiT, NTNU og odontologistudiet ved UiO er det bare ex.phil. som har benyttet bokstavkarakterskalaen i den undersøkte perioden.

Bokstavkarakterskalaen anbefales innført generelt til alle emner med eksamen, men praksis bør vurderes med bestått/ikke bestått. Smågruppeundervisning kan vurderes med bestått/ ikke bestått eller organiseres som obligatoriske arbeidskrav.

1.2 Karakterpanel B: farmasi

Ved alle fem institusjonene blir praksisperioden vurdert med bestått/ikke bestått, men ellers bruker de fleste emner i farmasiutdanningene bokstavskalaen A-F ved sluttvurdering. Mellom 10 og 26 studiepoeng blir ved siden av praksisperioden vurdert med bestått/ikke bestått i bachelorprogrammene i farmasi, og mellom 5 og 20 studiepoeng i masterprogrammene. Det vil imidlertid ofte være obligatoriske elementer i emnene som skal være godkjent eller bestått for å få lov til å gå opp til avsluttende eksamen.

Omfanget av vurderinger etter skalaen bestått/ikke bestått er ikke veldig stor. Andelen som får bestått varierer fra 76 % til 91 %. Denne andelen samvarierer med bruken av karakterskalaen bestått/ikke bestått, slik at HiOA har flest studiepoeng med B/IB og samtidig høyeste andel bestått, mens HiNT har færrest studiepoeng med denne skalaen og også lavest andel bestått.

Kravet til bestått oppgis av karakterpanelet å variere mellom tilsvarende kravet til karakterene B og D ved de ulike institusjonene. Karakterpanelet påpeker viktigheten av en felles praksis når man får en enhetlig studiestruktur med mulighet for overgang fra bachelor ved en institusjon til master ved en annen institusjon, og anbefaler at kravet til bestått bør tilsvare kravet til karakteren C. Grunnen til dette valget er at man forventer at opptak til masterprogram i farmasi vil kreve karakteren C i gjennomsnitt på bachelorstudiet

Karakterskalaen B/IB blir brukt i begrenset omfang på høyere grad, og her varierer andelen bestått mellom 92 % ved UiB og UiO, og 100 % ved UiT.

Karakterpanelet anbefaler at kravet til bestått settes slik at tilsvarer karakteren C på bokstavskalaen, jmfør diskusjonen ovenfor om laveregradseksamener.

Karakterpanelet mener også at man bør vurdere om det kan være hensiktsmessig å benytte bestått/ikke bestått på flere emner, hovedsakelig på masternivå, og viser i denne forbindelse til tilsvarende diskusjon innenfor medisinstudiet.

1.3 Karakterpanel C: sykepleierutdanning og tannpleierutdanning

Sykepleie

I 2012 er det litt flere eksamener/besvarelser som vurderes etter skalaen bestått/ikke bestått (39953) enn etter bokstavkarakterskalaen (35519). Bestått/ikke bestått brukes i praksisstudiene og en del andre emner, men det er store forskjeller mellom institusjonene med hensyn til hvor stor andel som bedømmes etter hver av skalaene.

Karakterpanelet har undersøkt karakterfordelingen i første og siste praksisperiode, der andelen ikke bestått er betydelig lavere enn gjennomsnittet for andre deler av utdanningen. Dette synes å være samme mønster som i andre utdanninger med praksisstudier.

Vurderingsdokumentene for praksisstudiene varierer mye mellom institusjonene. Det er lite fellestrekk i dokumentene. En gjenfinner elementer fra Rammeplan for utdanning (2008) i de fleste dokumentene, men i forskjellig omfang. Kriteriene for vurdering er både fagspesifikke og generelle.

Karakterpanelet viser til en studie av Caspersen og Kårstein (2013) der praksisveiledere gir uttrykk for at vurdering av studentene er vanskelig og at læringsutbyttebeskrivelser og vurderingskriterier for praksisstudiene er uklare og vanskelig å tolke. Dette gir rom for skjønn og at andre faktorer, for eksempel rekrutteringsbehov, kan virke inn.

Karakterpanelet anbefaler felles vurderingskriterier, herunder kriterier for bestått/ikke bestått.

Tannpleie

Når det gjelder skalaen *bestått/ikke bestått*, er det UiB som har høyest andel ikke bestått, mens de andre institusjonene har 0 prosent ikke bestått de fleste årene. Det er imidlertid slik at UiB har langt flere eksamener som er vurdert etter denne skalaen enn de andre institusjonene, og det kan da være ulike typer eksamener.

Karakterpanelet savner klare beskrivelser av grensen mellom bestått og ikke bestått karakter. Karakterpanelet stiller spørsmål ved vurderingsformer som mappeeksamener og om ulikt omfang av eksamener/emner har betydning for vurderingsresultatet.

UiB og UiO bedømmer bacheloroppgavene etter skalaen *bestått/ikke bestått*. Karakterpanelet bemerker at en institusjon (Høgskolen i Hedmark) ga karakteren B på alle oppgavene og at UiB og UiO har 100 prosent bestått. Her må det legges til at også UiT i 2012 har bestått karakter på alle oppgavene og at A er hyppigste karakter.

Karakterpanelet savner også her tydeligere beskrivelser som angir grensen mellom *bestått* og *ikke bestått*. Spørsmålet er om bestått tilsvarer et minstekrav til prestasjon (tilsvarende karakter E) eller midt på treet (tilsvarende karakter C) eller om det mangler kriterier for dette.

Karakterpanelet anbefaler at UHR diskuterer innføring av en tretrinns variant av *bestått/ikke bestått*-skalaen, tilsvarende den svenske modellen (väl godkänd, godkänd, icke godkänd). Dette vil gi en mulighet til å skille mellom de beste prestasjonene og de nest beste. Dette gjelder ikke bare praksisfeltet, men generelt der hvor skalaen *bestått/ikke bestått* brukes.

1.4 Karakterpanel D: bioingeniørutdanning og radiografutdanning

Bioingeniørutdanning

Rammeplanen fastsetter at praksisstudiene skal vurderes etter skalaen B/IB. Praksisstudiene skal ha et omfang på minimum 60 studiepoeng, hvorav minimum 20 studiepoeng skal være ekstern praksis i medisinske laboratorier. I varierende grad bruker institusjonene også skalaen B/IB i vurderingen av andre emner. HiØ og HiÅ bruker denne skalaen til vurdering av 40 studiepoeng i tillegg til praksis, mens HiB og HiOA bruker skalaen i 30 studiepoeng, UiT i 30 studiepoeng. HiST og UiA bruker ikke denne skalaen utover praksisstudiene.

En sammenligning av *alle* emner i bioingeniørutdanningen i 2008 og i 2012 viser at andelen av besvarelser som er vurdert etter skalaen bestått/ikke bestått er gått noe ned, fra 17 % til 14 %. Blant besvarelsene som ble vurdert etter B/IB er det stor variasjon mellom institusjonene i hvor stor andel av besvarelsene som får IB, fra 1,8 til 25 % i 2008, og fra 0 til 8,1 % i 2012. Totalt har andelen IB gått ned fra 11 % i 2008 til 4 % i 2012. Forskjellene mellom institusjonene er betydelige også når det gjelder utviklingen fra 2008 til 2012. Nedgangen er sterkest (over 10 prosentpoeng) ved HiOA, HiÅ og UiA, mens det har vært en økning på 6 prosentpoeng ved HiØ.

Bacheloroppgaven. Alle institusjonene har en avsluttende større prosjektoppgave på 15-20 studiepoeng i siste semester av studiet. Vitenskapsteori og arbeidsmetode er implementert i bachelorprosjektet ved alle institusjonene, men i varierende grad.

Ved fem av institusjonene gjennomføres oppgaven som gruppeoppgave. Antall studenter per gruppe varierer fra 2 til 3-5. Oppgaven bedømmes etter skalaen B/IB ved fire av institusjonene mens tre bruker skalaen A-F. Nivået for bestått er satt til C, C-D eller E ved de institusjonene som bruker denne skalaen. Noen av institusjonene har skiftet karakterskala i løpet av perioden.

Radiografutdanning

Andelen av besvarelser som blir vurdert etter skalaen B/IB har gått ned noe mellom 2008 og 2012, fra 47 % til 42 %. Av besvarelsene vurdert med B/IB er andelen som har fått ikke bestått stabil mellom 11 og 12 %, med det er en del variasjon mellom institusjonene, der andelen ikke bestått varierer mellom 4 % og 25 % i 2012.

Institusjonene har opplyst at radiografutdanningene har avklart hva som er grensen mellom *Bestått* og *Ikke Bestått* i teoretiske fag i forhold til A-F skalaen. Det er enighet om at kravet til bestått tilsvarer C eller D, men grensen kan variere etter emnets art.

Andelen som har fått karakteren IB på ekstern praksis varierer mellom institusjonene. I tidsrommet 2008-2012 var det totalt 29 studenter som fikk IB. Andelen IB varierte mellom 4 og 30 prosent.

I praksisstudier er det karakteren D som regnes som grense for *Bestått*. Ingen av utdanningene gir uttrykk for at det er uklarheter i forhold til vurderingsordningene og begrunnelser for karakter.

Karakterpanelet understreker at det er viktig at skillet mellom bestått/ikke bestått beskrives nøyaktig, både i praksisstudier og i andre emner.

Det er forskjell mellom lærestedene når det gjelder vurdering av nivå og karaktersetting både ved bruk av bokstavkarakterer og skalaen *Bestått /ikke Bestått*. I de kvalitative beskrivelsene av vurderingskriterier for *B/IB*, er der ikke en felles forståelse for hvilke kriterier som skal vektlegges.

Det bør diskuteres om det bør være en høyere grense ved vurdering av praksis enn tilsvarende karakteren D.

1.5 Karakterpanel E: audiografutdanning, optometri og synsvitenskap, ortopediingeniørutdanning og tannteknikerutdanning

Bruken av skalaen bestått/ikke bestått (B/IB) varierer mellom utdanningene, og det er en tendens til økt bruk av bokstavkarakterskalaen. I tannteknikerutdanningen brukes skalaen B/IB i eksamener som utgjør 80 av de 180 studiepoengene i bachelorgraden, mens denne skalaen brukes i 45 studiepoeng i ortopediingeniørutdanningen og 32 studiepoeng i audiografutdanningen. I optometriutdanningen brukes bare bokstavkarakterskalaen fra høsten 2013.

Skalaen B/IB har i hovedsak vært benyttet for ekstern praksis i alle fire utdanningene.

Det er stor variasjon i andelen IB og andelen F både mellom utdanningene og fra år til år. Ortopediingeniørutdanningen har lav andel IB og F, mens optometri- og tannteknikerutdanningen har relativt høye andeler.

Karakterpanelet har ikke sikkert kunnet identifisere hvilket nivå karakteren bestått ligger på. Det varierer mellom utdanningene og også innen enkelttemner. Det kan se ut som bestått tilsvarer nivået C/D.

I vurderingen av hvilken skala som skal benyttes legges det vekt på at det i praksisemnene forenkler vurderingen å bruke skalaen B/IB. Studentene ønsker i størst mulig grad at bokstavkarakterskalaen benyttes i øvrige emner for å få en tydelig tilbakemelding på nivået.

Karakterpanelet viser til at det er ulik praksis med hensyn til vektning av karakterer ved opptak til masterstudier. Noen institusjoner utelater emner med karakter B/IB mens andre vektet karakteren bestått tilsvarende C.

1.6 Karakterpanel F: ergoterapiutdanning og fysioterapiutdanning

Ergoterapiutdanningen

I ergoterapiutdanningen er det totalt om lag 1/3 av eksamenene/besvarelsene bedømt etter skalaen B/IB, men ved Høgskolen i Sør-Trøndelag er det få eksamener som bedømmes etter denne skalaen. Blant besvarelsene som blir vurdert etter bestått/ikke bestått får totalt 7,8 % ikke bestått i 2008, og 6,9 % får ikke bestått i 2012. Mellom institusjonene varierer denne andelen mellom nær null og nær 15 % både i 2008 og 2012.

Fysioterapiutdanningen

I fysioterapiutdanningen går andelen eksamener/besvarelser bedømt etter skalaen B/IB ned fra 38 % til 28 % mellom 2008 og 2012. Høgskolen i Sør-Trøndelag bruker ikke skalaen B/IB i 2012. Blant besvarelser som ble vurdert med bestått/ikke bestått var den totale andelen som fikk ikke bestått 8 % både i 2008 og i 2012.

For begge utdanningene er det bestemt i rammeplan at skalaen B/IB skal benyttes i forbindelse med praksisstudier.

Det varierer i hvor stor grad praksisperiodene er registrert i FS og i hvilken grad det er knyttet studiepoeng til praksisstudiene. Praksisperiodene blir da sett i sammenheng med andre emner

Alle utdanningsinstitusjonene har kriterier for godkjenning av praksis, men det er ulike grader av konkretisering. Eksempler er:

- oppnådd læringsutbytte
- tilstedeværelseskrav (80 -100 %)
- arbeidskrav
- skikkethet

Karakterpanelet peker på variasjonen i kravet om tilstedeværelse og stiller spørsmål ved om 100 % tilstedeværelse er gjennomførbart.

1.7 Karakterpanel G: barnevernspedagogutdanning, sosionomutdanning og vernepleierutdanning

Barnevernspedagogutdanningen

Skalaen *bestått/ikke bestått* brukes ved om lag en fjerdedel, av alle eksamenene totalt sett. Tre institusjoner bruker ikke denne skalaen. På emner utenom praksis varierer andelen *ikke bestått* mellom 0,7 prosent til 6,5 prosent. Innen barnevernspedagogutdanningen er det høyere andel F enn andelen *ikke bestått*.

Sosionomutdanningen

Skalaen *bestått/ikke bestått* brukes totalt i litt over 20 prosent av alle eksamenene. På emner utenom praksis varierer andelen *ikke bestått* mellom 1 prosent og 19 prosent.

Vernepleierutdanningen

Skalaen *bestått/ikke bestått* brukes totalt ved om lag 40 prosent av alle eksamenene. På emner utenom praksis varierer andelen *ikke bestått* mellom 4 prosent til 40 prosent og totalt er det 16 prosent *ikke bestått*. Det emnet som slår særlig sterkt ut er medikamentregning. Her er det store forskjeller mellom institusjonen. Flere institusjoner har 40 -50 prosent *ikke bestått* i dette emnet enkelte år, mens andre har 100 prosent bestått. Ved en av institusjonene er ikke medikamentregning eget emne i denne utdanningen.

Valg av karakterskala

Karakterpanelet har spurt institusjonene om hvilke vurderinger som ligger til grunn for valg av karakterskala. Vurderingene er uavhengig av utdanning.

Argumentene for graderte karakterer er i hovedsak:

- Det er viktig med graderte karakterer ved opptak til videreutdanning
- Bokstavkarakterer gir mer nyansert informasjon til studentene og det kan gi økt innsats og motivasjon

- Studentene ønsker bokstavkarakterer
- Nasjonale og internasjonale føringer for bruk av skalaen A-F

Argumentene for bruk av skalaen bestått/ikke bestått er i hovedsak:

- Det kan være vanskelig å sette individuelle karakterer på gruppearbeid
- Prosess-, samarbeids- og ferdighetsmål er vanskelig å karaktersette med graderte karakterer
- Bokstavkarakterer kan være til hinder for samarbeidslæring
- Bokstavkarakterer øker studentenes stressnivå

Det blir ofte regnet med at det er mer ressurskrevende å bruke bokstavkarakterskalaen enn skalaen bestått/ikke bestått, men karakterpanelet peker på at bestått/ikke bestått også kan være ressurskrevende fordi denne karakteren gjerne må følges opp med en fordypning.

Som hovedregel vurderes praksis etter skalaen *bestått/ikke bestått*. Ved noen institusjoner vurderes imidlertid ekstern veiledet praksis som et arbeidskrav. Bokstavkarakterskalaen benyttes alene eller i kombinasjon med skalaen bestått/ikke bestått ved to institusjoner.

I barnevernspedagogutdanningen varierer andelen *ikke bestått* mellom 0,3 og 3,8 prosent, mens andelen varierer mellom 0 og 9 prosent i bachelorstudiet i sosialt arbeid og mellom 0 og 4,6 prosent i vernepleierutdanningen.

Karakterpanelet har stilt spørsmål til institusjonene om det bør utarbeides felles karakterbeskrivelse for bestått/ikke bestått i de sosialfaglige bachelorutdanningene. Svarene fra institusjonene viser at det er usikkerhet kring dette, og noen peker på at dette ivaretas gjennom læringsutbyttebeskrivelsene.

Karakterpanelet mener at det ikke bør utarbeides en felles karakterbeskrivelse for bestått/ikke bestått i ekstern veiledet praksis, men det bør utarbeides felles læringsutbyttebeskrivelser som ivaretar intensjonene i skikkethetsvurderingen.

Skalaen bestått/ikke bestått bør brukes i vurderingen av ekstern praksis. Det bør utarbeides felles læringsutbyttebeskrivelser som inngår i grunnlaget for vurdering av praksis.

2. Designutdanning

Med unntak av KHiO og KHiB, benytter alle bachelorutdanningene bokstavkarakterer på avslutningsarbeidet for studiet.

Masteroppgaver blir bedømt med bruk av *bestått/ikke bestått* innen de estetisk orienterte utdanningene, mens de mer tekniske utdanningene benytter bokstavkarakterer

I 2010- V2013 var 206 masterarbeider bedømt etter skalaen b/ib. Andelen ikke bestått var henholdsvis 4,6 og 8 prosent ved AHO og KHIB.

På bachelornivå benytter KHIB og KHIO i hovedsak skalaen bestått/ikke bestått. Andelen ikke bestått er her på henholdsvis 1,4 og 1 prosent i 2013.

I løpet av prosessen har arbeidsgruppen avdekket behov for samkjøring av forvaltningen av

de ulike regimene ved de ulike institusjonene. Det viser seg at karakterskalaen bestått / ikke bestått benyttes noe ulikt ved institusjonene. Noen steder benyttes *bestått* tilsvarende bokstavkarakteren *E*, mens andre steder tilsvarer den bokstavkarakteren *C*. Dette synes først og fremst å gjelde karakterer underveis i bachelorløpene.

Det er enighet om å akseptere at begge skalatyper benyttes videre ved bedømming av masteroppgaver, og at institusjonene står fritt til å velge hvilken av de to skalaene som benyttes så lenge dette er godt begrunnet og faglig forankret i den enkelte institusjon.

Karakteren *bestått* skal knyttes opp mot oppnådd måloppnåelse av studiets generelle læringsmål innenfor oppgavetekstens spesifikke avgrensning. Denne vurdering gis ikke en ekvivalent til en bokstavkarakter, men har sin status i form av at man er funnet verdig til den respektive mastergradstittel. Ved opptak til en Phd-utdanning der kravet er at kandidaten skal ha en minimumskarakter, ofte B, bør kandidatens sensoruttalelse og/eller portfolio legges til grunn for en individuell vurdering, fremfor at en skal lage en binding mellom bestått og en bokstavkarakter.

Samtidig ser arbeidsgruppen at det er utfordringer knyttet til at grunnlaget for å gi bestått varierer mellom medlemsinstitusjonene; kanskje spesielt på bachelornivå. Det er uheldig om det er forskjellige nivåkrav til en bestått prestasjon ved de ulike institusjonene.

3. Analysegruppens merknader

Flere av karakterpanelene har påpekt at det er store forskjeller mellom institusjonene med hensyn til i hvor stort omfang denne skalaen brukes, og det anbefales større grad av harmonisering mellom institusjonene som tilbyr samme utdanning.

Karakterpanel A foreslår som hovedregel å bruke bokstavkarakterskalaen ved emner med eksamen innenfor profesjonsstudiene i medisin, ernæring, odontologi og psykologi, memns praksis bør vurderes med bestått/ikke bestått. Dette er en sterk grad av samordning som institusjonene må ta stilling til. Analysegruppen har ingen merknader og anbefaler at en slik samordning vurderes.

Ved innføringen av det nye karaktersystemet ble det presisert at kravet til bestått kunne settes høyere enn grensen mellom E og F, men det er ikke fastsatt retningslinjer for hva som skal kreves for å få bestått karakter. Av rapportene fra karakterpanelene framgår det at det praktiseres ulike grenser, og det er foreslått at kravet til bestått settes til D eller C. I et emne som medikamentregning kreves det at alt er riktig for å få bestått. I prinsippet tilsvarer det karakteren A.

Analysegruppen slutter seg til at det er behov for å klargjøre hva som kreves for bestått karakter, både i praksisstudier og i andre emner som bruker denne skalaen. Gruppen mener imidlertid at kravet ikke bør knyttes til et bestemt trinn i bokstavkarakterskalaen. Det er forskjeller mellom program og emner med hensyn til hva som kreves for bestått karakter, og i stedet for å utarbeide «generelle karakterbeskrivelser» bør det utarbeides et opplegg for hvordan kravet til bestått kan defineres og innarbeides i emnebeskrivelsene.

Analysegruppen anbefaler at UHR oppnevner en arbeidsgruppe som får i oppdrag å utarbeide forslag til retningslinjer for skalaen bestått/ikke bestått.

Karakterpanel E viser til at det er ulik praksis med hensyn til vekting av karakteren bestått/ikke bestått ved opptak til masterstudier. Analysegruppen har oversendt til UHRs utdanningsutvalg et forslag om hvordan gjennomsnittskarakterer for bokstavkarakterskalaen bør beregnes. I sammenheng med det foreslås at emner med karakteren bestått/ikke bestått ikke bør regnes med ved beregning av gjennomsnittskarakter

Karakterpanel C anbefaler at UHR diskuterer innføring av en tretrinns variant av *bestått/ikke bestått*-skalaen, tilsvarende den svenske modellen (väl godkänd, godkänd, icke godkänd). Dette vil gi en mulighet til å skille mellom de beste prestasjonene og de nest beste. Dette gjelder ikke bare praksisfeltet, men generelt der hvor skalaen *bestått/ikke bestått* brukes.

Analysegruppen vil ikke anbefale å foreslå endringer i karakterskalaene. Dette er forslag som vil kreve lovendringer, og de vil måtte sees i sammenheng med en samlet vurdering av det norske karaktersystemet.

Vedlegg 2: Data hentet fra DBH

Vedlegg 2a: Besvarelser vurdert etter de to skalaene i 2014 og andel b/ib

Utdanning	b/ib	A-F	Begge skalaene	Andel b/ib
Audiografutdanning	56	117	173	32,4
Barnevernpedagogutdanning	1 199	4 436	5 635	21,3
Bioingeniørutdanning	745	3 778	4 523	16,5
Ergoterapeututdanning	1 380	1 951	3 331	41,4
Ernæring	412	1 822	2 234	18,4
Farmasi	906	2 215	3 121	29,0
Fysioterapeututdanning	1 361	3 015	4 376	31,1
Helsefag	8 847	17 060	25 907	34,1
Medisin	8 131	5 026	13 157	61,8
Odontologi	1 643	1 210	2 853	57,6
Ortopediingeniørutdanning	15	87	102	14,7
Psykologi	6 417	14 882	21 299	30,1
Radiografutdanning	1 429	1 860	3 289	43,4
Reseptarutdanning	158	1 297	1 455	10,9
Sosionomutdanning	2 114	7 932	10 046	21,0
Sykepleierutdanning	38 826	37 318	76 144	51,0
Tannpleier	433	832	1 265	34,2
Tannteknikerutdanning	79	51	130	60,8
Vernepleierutdanning	4 385	7 446	11 831	37,1
Sum/gjennomsnitt helse- og sosialfag	78 536	112 335	190 871	41,1
Allmennlærerutdanning	159	302	461	34,5
Barnehagelærerutdanning	3 572	9 706	13 278	26,9
Faglærerutdanning	1 934	3 982	5 916	32,7
Førskolelærerutdanning	5 264	14 991	20 255	26,0
Grunnskolelærerutd 1-7 trinn	4 265	14 671	18 936	22,5
Grunnskolelærerutd 5-10 trinn	4 361	14 033	18 394	23,7
Integrert lektor/adjunktutd	2 952	14 493	17 445	16,9
Pedagogiske fag	2 482	14 075	16 557	15,0
Praktisk-pedagogisk utdanning	3 707	5 580	9 287	39,9
Yrkesfaglærerutdanning	1 261	939	2 200	57,3
Sum/gjennomsnitt lærerutdanninger og pedagogiske fag	29 957	92 773	122 730	24,4
Arkitektur	2 276	3 701	5 977	38,1
Designutdanning	1 133	570	1 703	66,5
Industridesign	278	279	557	49,9
Kunsthøgskoleutdanning	250	21	271	92,3
Scenekunst	1 398	528	1 926	72,6
Utøvende musikkutdanning	5 086	1 911	6 997	72,7
Visuell kunst	1 949	382	2 331	83,6
Sum/gjennomsnitt arkitektur, design og kunstfag	12 370	7 392	19 762	62,6

Examen philosophicum	2	1 252	1 254	0,2
Historisk-filosofiske fag	4 113	54 046	58 159	7,1
Juridiske fag	1 361	21 004	22 365	6,1
Matematisk-naturvitensk fag	7 417	70 763	78 180	9,5
Samfunnsvitenskap	4 651	82 127	86 778	5,4
Utvikling og miljø	691	6 197	6 888	10,0
Teologi	969	4 913	5 882	16,5
Sum/gjennomsnitt universitetsfag	19 204	240 302	259 506	7,4
Økonomisk-administrativ utdanning	11 754	211 130	222 884	5,3
Ingeniørutdanning	4 004	61 416	65 420	6,1
Teknologi	1 776	65 669	67 445	2,6
Sum/gjennomsnitt ingeniørutdanning og teknologi	5 780	127 085	132 865	4,4
Annet	3 440	36 398	39 838	8,6
Bibliotekarutdanning	436	1 525	1 961	22,2
Dyrepleie	215	104	319	67,4
Døvetolkutdanning	260	594	854	30,4
Fiskerifag	114	2 003	2 117	5,4
Idrettsutdanning	1 477	8 767	10 244	14,4
Journalist-/fotoutdanning	338	2 480	2 818	12,0
Landbruksutdanning	1	552	553	0,1
Maritim utdanning	650	4 496	5 146	12,6
Studieprogram videreg nivå	28	199	227	12,3
Veterinærutdanning	788	951	1 739	45,3
Sum/gjennomsnitt andre utdanninger	7 747	58 068	65 815	11,8
Totalsum/gjennomsnitt	165 348	849 086	1 014 434	16,3

Vedlegg 2 b: Karakterfordeling i 2014. Andel IB og F. Utdanningsområder

Utdanning	IB			F		
	Antall	Prosent	Total	Antall	Prosent	Total
Audiografutdanning	1	1,8	56	7	6,0	117
Barnevernpedagogutdanning	43	3,6	1199	262	5,9	4436
Bioingeniørutdanning	51	6,8	745	493	13,0	3778
Ergoterapeututdanning	117	8,5	1380	133	6,8	1951
Ernæring	23	5,6	412	64	3,5	1822
Farmasi	137	15,1	906	302	13,6	2215
Fysioterapeututdanning	88	6,5	1361	159	5,3	3015
Helsefag	372	4,2	8847	568,6	3,3	17060
Medisin	400	4,9	8131	103	2,0	5026
Odontologi	101	6,1	1643	42	3,5	1210
Ortopediingeniørutdanning	0	0,0	15	4	4,6	87
Psykologi	220	3,4	6417	763	5,1	14882
Radiografutdanning	128	9,0	1429	302	16,2	1860
Reseptarutdanning	28	17,7	158	253	19,5	1297

Sosionomutdanning	80	3,8	2114	456	5,7	7932
Sykepleierutdanning	3720	9,6	38826	4807	12,9	37318
Tannpleier	47	10,9	433	100	12,0	832
Tannteknikerutdanning	15	19,0	79	7	13,7	51
Vernepleierutdanning	421	9,6	4385	678	9,1	7446
Sum/snitt helse- og sosialfag	5992	7,6	78536	9504	8,5	112335
Allmennlærerutdanning	2	1,3	159	36	11,9	302
Barnehagelærerutdanning	112	3,1	3572	742	7,6	9706
Faglærerutdanning	49	2,5	1934	208	5,2	3982
Førskolelærerutdanning	69	1,3	5264	824	5,5	14991
Grunnskolelærerutdanning 1-7 trinn	99	2,3	4265	1072	7,3	14671
Grunnskolelærerutdanning 5-10 trinn	95	2,2	4361	878	6,3	14033
Integrert adjunkt/lektorutdanning	92	3,1	2952	992	6,8	14493
Pedagogiske fag	79	3,2	2482	534	3,8	14075
Praktisk-pedagogisk utdanning	54	1,5	3707	120,2	2,2	5580
Yrkesfaglærerutdanning	40	3,2	1261	20	2,1	939
Sum /snitt lærerutdanninger og pedagogiske fag	691	2,3	29957	5426	5,8	92773
Arkitektur	63	2,8	2273	128	3,5	3701
Designutdanning	51	4,2	1201	52	9,1	570
Industridesign	8	2,9	278	17	6,1	279
Kunsthøgskoleutdanning	4	1,6	250	1	4,8	21
Scenekunst	15	1,0	1398	5	0,9	528
Utøvende musikkutdanning	270	5,4	5021	51	2,7	1911
Visuell kunst	40	2,1	1949	13	3,4	382
Sum/snitt arkitektur, design og kunsthøgskole	451	3,6	12370	267	3,6	7392
Examen philosophicum	0	0,0	0	152	12,1	1252
Historisk-filosofiske fag	256	6,2	4115	4398	8,1	54046
Juridiske fag	59	4,3	1361	628	3,0	21004
Matematisk-naturvitenskapelige fag	768	10,4	7417	7244	10,2	70760
Samfunnsvitenskap	246	5,3	4651	5384	6,6	82130
Teologi	50	5,2	969	414	8,4	4913
Utvikling og miljø	32	4,6	691	361	5,8	6197
Sum/snitt universitetsutdanninger	1411	7,3	19204	18581	7,7	240302
Økonomisk-administrativ utdanning	444	3,8	11754	19432	9,2	211130
Ingeniørutdanning	408	10,2	4004	9425	15,3	61416
Teknologi	79	5,3	1776	4909	7,5	65669
Sum/snitt ingeniørutdanning og teknologi	487	8,4	5780	14334	11,3	127085

Annet	186	5,4	3442	2727,3	7,5	36459
Bibliotekarutdanning	13	2,9	436	109	7,2	1507
Fiskerifag	2	1,8	114	296	14,8	2003
Dyrepoleie	21	9,8	215	5	4,8	104
Døvetolkutdanning	15	5,8	260	34	5,7	594
Idrettsutdanning	152	10,3	1476	407,8	4,7	8725
Journalist-/fotoutdanning	3	0,9	338	76,6	3,1	2480
Landbruksutdanning	*	*	*	26	4,7	552
Maritim utdanning	14	2,2	650	461	10,3	4496
Studieprogram videregående nivå	4	14,3	28	44	22,3	197
Veterinærutdanning	20	2,4	788	47	4,9	951
Sum/snitt andre utdanninger	430	5,6	7747	4234	7,3	58068
Totalsum/snitt	9 902	6,0	165 348	71 780	8,5	849 085

Vedlegg 2c: Karakterfordeling begge skalaer i 2014. Mastergrad. Andel b/ib

	IB			F			Andel b/ib
	Antall	Prosent	Total	Antall	Prosent	Total	
Annet	3	4,5	67	89	4,4	2012	3,2
Arkitektur	41	3,7	1122	58	2,3	2548	30,6
Bibliotekarutdanning	2	5,7	35	6	7,7	78	31,0
Designutdanning	10	5,2	192				100,0
Ernæring	21	9,8	214	15	3,5	431	33,2
Farmasi	122	14,8	827	203	10,9	1855	30,8
Fiskerifag	-	-	32	32	10,2	313	9,3
Helsefag	174	7,8	2245	172	3	5815	27,9
Historisk-filosofiske fag	43	3,2	1326	148	2,3	6349	17,3
Idrettsutdanning	4	2,6	154	27	3,3	821	15,8
Ingeniørutdanning				5	3,9	127	0,0
Integrert adjunkt/lektorutdanning	92	3,1	2952	992	6,8	14493	16,9
Journalist-/fotoutdanning				-	-	46	0,0
Juridiske fag	55	4,3	1292	443	2,9	15527	7,7
Kunsthøgskoleutdanning	3	2,8	107	-	-	14	88,4
Maritim utdanning				1	1,7	58	0,0
MN-fag	163	7,1	2295	600	4,7	12743	15,3
Medisin	4	10	40	29	4,9	592	6,3
Odontologi	101	6,3	1596	42	3,5	1210	56,9
Pedagogiske fag	39	3,7	1068	84	2,1	4011	21,0
Psykologi	11	2,3	481	21	3,3	638	43,0
Samfunnsvitenskap	77	3,8	2002,4	604	3,7	16106	11,1
Scenekunst	-	-	173				100,0
Teknologi	73	4,1	1801	4822	7,4	65167	2,7
Teologi	2	2,3	88	23	4,2	545	13,9
Utvikling og miljø	10	3	334	99	5	1999	14,3

Utøvende musikkutdanning	21	3	703	20	5,7	354	66,5
Visuell kunst	5	0,8	589				100,0
Øk-adm utdanning	33	1,5	2184	1363	3,5	38588	5,4
Sum	1109	4,6	23919	9898	5,1	192439	11,1

Vedlegg 2d: Karakterfordeling begge skalaer i 2014. Profesjonsstudium¹³

Utdanning	IB			F		
	Antall	Prosent	Total	Antall	Prosent	Total
Industridesign	8	2,9	278	17	6,1	279
Designutdanning	10	5,2	192			
Medisin	347	4,5	7789	62	1,5	4232
Psykologi	130	2,4	5526	52	1,3	3945
Teologi	8	3,1	257	53	8,4	628
Veterinærutdanning	20	2,5	796	47	5	943
Sum	532	3,4	15639	257	2,4	10753

---

¹³ Langvarige profesjonsstudium

Vedlegg 3: Eksempler på emne- og læringsutbyttebeskrivelser

Nedenfor følger utdrag av noen emnebeskrivelser i emner der skalaen *bestått/ikke bestått* benyttes. Beskrivelsene er hentet fra institusjonenes web-sider.

Praksisstudier

- *Sykepleierens funksjon og oppgaver i sykehjem* ved Høgskolen i Oslo og Akershus (15 studiepoeng)
- *Sykepleie til pasienter med behov for medisinsk behandling* ved Diakonhjemmet høyskole (12,5 studiepoeng).
- *Kliniske praksisstudier med fokus på grunnleggende sykepleie* ved Høgskolen i Sør-Trøndelag (15 studiepoeng)
- *Tverrprofesjonell samarbeidslæring i praksis for barnevern, sosialt arbeid og vernepleie* ved Høgskolen i Sogn og Fjordane (15 studiepoeng)
- *Praksis. Inngår i praktisk pedagogisk utdanning i ulike fag* ved Universitetet i Agder (0 studiepoeng)
- *Praksisopplæring 1. studieår (i grunnskole-lærerutdanningen 1-7)* ved Høgskolen i Hedmark (0 studiepoeng)

Andre emner

- *Medikamentregning* ved Høgskolen i Sør-Trøndelag (3 studiepoeng)
- *Informasjonsteknologi og samfunn*. Inngår i bachelorprogram i informatikk ved Universitetet i Oslo (10 studiepoeng)
- *Introduksjon til økonomisk analyse* ved Norges Handelshøgskole (3,7 studiepoeng)
- *Felles musikkteori* ved Norges musikkhøgskole (35 studiepoeng)
- *Prosjektutvikling*. Inngår i masterprogram i sosiologi ved Universitetet i Bergen (10 studiepoeng)

1. Høgskolen i Oslo og Akershus: Sykepleierens funksjon og oppgaver i sykehjem

Innledning

Hensikten med emnet er at studenten skal tilegne seg innsikt i ansvar og oppgaver sykepleieren har i sykehjem. Studenten skal vise evne til å integrere teori, funn fra nyere forskning, klinisk erfaring og brukerkunnskap med ulike intervensjonsformer. Emnet bygger på SPH3220 Sykepleie til pasienter i kommunehelsetjenesten.

Forkunnskapskrav

For å kunne påbegynne emnet må eksamener og praksis fra første og andre studieår samt SPHMED01 Medikamentregning være bestått. I tillegg må arbeidskravene tilhørende SPH3220 være godkjent.

Læringsutbytte

Etter fullført emne har studenten følgende læringsutbytte definert i kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse:

Kunnskaper

Studenten

- har kjennskap til både nasjonal og internasjonal forskning- og utviklingsarbeid med relevans for sykepleiefaglige problemstillinger i sykehjem
- kan gjøre rede for innholdet i den administrative og den faglige sykepleielederens funksjon og hvordan utførelse av funksjonen kan bidra til god kvalitet på sykepleie i sykehjem
- kan gjøre rede for kommunehelsetjenestens oppbygging, ledelse og oppgaver med relevans for sykehjem
- kan gjøre rede for relevante lover, forskrifter, regler og andre rammefaktorer som styrer virksomheten i kommunehelsetjenesten
- kan gjøre rede for hva hensiktsmessig samhandling gjennom tverrfaglig og tverretattlig samarbeid i kommunehelsetjenesten er, og hvilken betydning dette har for sikring av et helhetlig pasientforløp

Ferdigheter

Studenten

- kan ivareta grunnleggende behov hos pasienter som bor i sykehjem ved anvendelse av sykepleieprosessen
- kan vurdere helsefremmende tiltak slik at utvikling av og ny sykdom unngås eller potensielle helseproblemer reduseres hos pasienter på sykehjem, ved å ha en helsefremmende tilnærming med fokus på empowerment
- kan informere, undervise og veilede pasienter med langvarige helseproblemer og deres pårørende, for å fremme læring og mestre hverdagen på sykehjem og oppleve livskvalitet
- kan undervise og veilede medarbeidere og studenter for å fremme læringsprosesser som bidrar til pasientsikkerhet, kvalitet og tillit i kommunehelsetjenesten
- kan benytte spesielle kommunikasjonsteknikker i samhandling med pasienter med kognitiv svikt, afasi og mennesker i livets slutfase
- kan kommunisere og samhandle med pasienter og pårørende fra andre kulturer
- kan administrere og overvåke legemiddelbehandling på en forsvarlig måte og informere pasienten om legemiddelets virkning og bivirkning
- kan beherske aktuelt medisinsk-teknisk utstyr i utførelse av aktuelle prosedyrer på sykehjemmet samt utføre prosedyrer som forekommer i praktiske studier på forsvarlig måte
- kan ivareta hygieniske prinsipper og bidra til å skape et helsefremmende miljø i sykehjemmet
- kan gjøre bruk av systemer for sykepleiedokumentasjon og på den måten dokumentere, kvalitetssikre og evaluere egen sykepleieutøvelse skriftlig og muntlig
- viser ferdigheter i forflytningsteknikk
- kan gjennomføre utøvelse av ledelse og administrasjon overfor en gruppe av pasienter og medarbeidere
- kan samhandle tverrfaglig og tverretattlig for å skape et koordinert, helhetlig og sammenhengende tjenestetilbud som sikrer gode pasientforløp

Generell kompetanse

Studenten

- kan identifisere og reflektere over aktuelle etiske problemstillinger og dilemmaer på sykehjemmet på individ-, gruppe- og samfunnsnivå med utgangspunkt i etiske løsningsmodeller
- kan praktisere i henhold til gjeldende lovverk og rammebetingelser, yrkesetiske retningslinjer
- kan møte den enkelte pasient på sykehjemmet og deres pårørende med varhet, innlevelse og moralsk ansvarlighet, lindre lidelse og bidra til en verdig død

- kan videreutvikle holdninger og verdier relatert til mennesker med ulik kulturell bakgrunn som oppholder seg på sykehjemmet
- kan anerkjenne pasienterfaringer og medvirkning
- utviser en kritisk analytisk holdning av eget fagfelt og kommunehelsetjenesten generelt, og kan identifisere behov for kvalitetsutvikling
- ser betydningen av forskning og fagutvikling og tar medansvar for at ny viten kan implementeres i sykepleien ved å arbeide kunnskapsbasert
- kan vurdere og forholde seg kritisk til ulike kunnskaps- og informasjonskilder og anvende disse til å identifisere og drøfte faglige problemstillinger
- kan formidle teoretisk og empirisk kunnskap skriftlig og muntlig samt delta i faglige diskusjoner om sykepleiefaglige problemstillinger
- kan medvirke til et helsefremmende og inkluderende arbeidsmiljø i egen studentgruppe og med andre medarbeidere
- tar ansvar for egen læring og studiesituasjon ved å identifisere eget kunnskapsbehov, vise selvinnsikt i forhold til egne læringsbehov og innhente ny kunnskap

Innhold

Innholdet i emnet er relatert til læringsutbyttene og blir ytterligere konkretisert i undervisningsplanen.

Arbeids- og undervisningsformer

Arbeids- og undervisningsformene veksler mellom forelesninger, gruppearbeid, veiledet praksis og selvstudie

Arbeidskrav

Følgende arbeidskrav må være godkjent:

- Tilstedeværelse ved forventningsmøte, midtveis- og avsluttende vurdering
- Plan for administrativ funksjon ca. 2000 ord
- Plan for undervisning og veiledning ca. 1500 ord
- Plan for fagutviklende funksjon; refleksjonsnotat ca. 1500 ord

Studenten gis tre muligheter til godkjenning av skriftlige arbeidskrav i løpet av praksisperioden.

Vurderings-/eksamensform og sensorordning. Vurderingsuttrykk

Eksamensinnhold: Læringsutbyttene

Eksamensform: Vurdering av praktiske studier inklusive arbeidskrav

Sensorordning: Hver student vurderes av en representant fra praksisstedet og en representant fra høgskolen. Endelig vedtak om karakteren bestått/ikke bestått fattes av høgskolen

Vurderingsuttrykk: Bestått/Ikke bestått

Krav om tilstedeværelse i veiledet praksis (90 %)

Hjelpemidler til vurdering/eksamen

Alle

2. Diakonhjemmet høgskole: Sykepleie til pasienter med behov for medisinsk behandling

Forventet læringsutbytte

- Studenten kan anvende kunnskap om organiseringen av sykepleietjenesten innen spesialisthelsetjenesten, og om lovverk og rammer som regulerer tjenesten
- Studenten kan anvende kunnskap fra sykepleie, sykdomslære, farmakologi, samfunnsfag og psykologi i utøvelse, begrunnelse og dokumentasjon av sykepleie, knyttet til pasienters behov for behandling, lindring, rehabilitering og veiledning
- Studenten kan beherske administrasjon av medikamenter under veiledning, og kan anvende kunnskap om legemidlers virkninger og bivirkninger i observasjon av legemiddelbehandling
- Studenten kan anvende helsefremmende og rehabiliterende strategier i samarbeid med pasienter, pårørende og andre faggrupper på en måte som ivaretar pasientens medbestemmelse, sikkerhet og verdighet
- Studenten kan identifisere og vurdere etiske utfordringer og reflektere over relasjonelle utfordringer i møtet mellom mennesker. Studenten kan formidle informasjon, undervisning og veiledning på en respektfull måte
- Studenten kan anvende aktuell litteratur og nyere forskning til å begrunne og vurdere handlinger og ferdigheter
- Studenten kan lede og koordinere sykepleien til en liten gruppe pasienter

Undervisningsform

Frammøte (Face-to-face)

Forkunnskapskrav og fagkrav

Bestått emne 2, 3, 5 og medikamentregning

Beskrivelse av emne

Formålet med emnet er å utvikle kompetanse i utøvelse av helhetlig sykepleie til mennesker med akutte og kroniske lidelser som er i behov av medisinsk behandling og rehabilitering etter sykdom. Emnet har 8 ukers praksis i spesialisthelsetjenesten.

- Sykepleierens ulike funksjonsområder ved medisinsk behandling i spesialisthelsetjenesten
- Sykepleie relatert til svikt i ivaretagelse av grunnleggende behov ved medisinsk sykdom
- Sykepleierens undervisende funksjon - helsepedagogikk, krisehåndtering og mestringsarbeid
- Samtaletrening relatert til pasienter med utfordringer i behandlings- og rehabiliteringsprosessen
- Sykepleieprosessen
- Sykepleieplan

Læringsaktiviteter og undervisningsmetoder

- 8 ukers veiledede praksisstudier
- Selvevaluering
- Veiledningsgrupper i praksis
- Selvstudium
- Artikkelsøk – arbeid med relevant forskningsartikkel i praksis
- Fleksible - IKT støttede læringsaktiviteter
- Case

- Simulering
- Skrive sykepleieplan

Obligatoriske aktiviteter

Praksis (Practice)

Vurderingsformer og omfang

Ferdighetstrening i kommunikasjon: Godkjent

8 ukers praksisstudium i spesialisthelsetjenesten (240 timer): Bestått/ikke bestått

Praksis

8 ukers praksisstudium i spesialisthelsetjenesten

3. Høgskolen i Sør-Trøndelag: Kliniske praksisstudier med fokus på grunnleggende sykepleie

Emneinnhold

- Grunnleggende behov
- Hygieniske standprinsipper
- Praktiske ferdigheter i sykepleie
- Helsefremmende sykepleie
- Forebygging av komplikasjoner hos pasienter i institusjon
- Kommunikasjon tilpasset pasientens situasjon
- Dokumentasjon med spesielt fokus på datainnsamling og kartlegging
- Yrkesetiske retningslinjer for sykepleiere
- Fagutvikling og forskning
- Lover og forskrifter

Etter gjennomført emne forventes det at studenten:

Kunnskaper

- Har kunnskap om pasientens grunnleggende behov og normale aldring
- Forstår betydningen av informasjon og veiledning til pasienter og pårørende
- Har kunnskap om hva som bidrar til helse hos enkeltpasienter
- Har kjennskap til lover og forskrifter som regulerer kommunehelsetjenesten

Ferdigheter

Forventet læringsutbytte

- Ivaretar pasientens behov for sykepleie
- Anvender sykepleieprosessen som metode i utøvelsen av sykepleie
- Kommuniserer og samhandler med pasienter, pårørende og medarbeidere
- Forebygger ytterligere funksjonssvikt hos pasienter
- Anvender hygieniske prinsipper i utøvelsen av sykepleie
- Utøver forsvarlig sykepleie i samsvar med yrkesetiske verdier og gjeldende lover

Generell kompetanse

- Reflekterer over egen fagutøvelse og etiske problemstillinger under veiledning

Arbeidsformer og læringsaktiviteter Praktiske studier i sykehjem i samarbeid med pasienter og pårørende og andre faggrupper, veiledning av sykepleier fra praksisstedet og gruppeveiledning med praksislærer

- Obligatorisk tilstedeværelse på praksisstedet skal ha et gjennomsnitt på 30 timer per uke
- Deltagelse i refleksjonsgrupper etter avtale med praksislærer
- Bruk av læringslogg
- Utarbeidelse av plan for oppnåelse av forventet læringsutbytte praksisavtalen
- utarbeidelse av skriftlig selvevaluering til midt- og sluttvurdering

Supplerende opplysninger

Se beskrivelse av praksisstudier i studieplanens generelle del og Retningslinjer for gjennomføring og vurdering av praksisstudier ved de helse- og sosialfaglige utdanningene ved HiST. Nærmere informasjon kunngjøres på læringsplattformen

Kommentar til arbeidskrav:

Obligatorisk tilstedeværelse på praksisstedet skal ha et gjennomsnitt på 30 timer pr uke. Når det gjelder fravær i praksisstudier, vises det til Retningslinjer for gjennomføring og vurdering av praksisstudier ved de helse- og sosialfaglige utdanningene ved HIST.

Individuell kartleggingsoppgave med fremlegg i veiledningsgruppe. Studieoppgaver i praksisstudiene vurderes til godkjent eller ikke godkjent. Se læringsplattformen for nærmere beskrivelse.

Kommentar til Vurdering

For hver veiledet periode skal det foretas midt- og sluttvurdering i forhold til forventet læringsutbytte for praksisstudieperioden. I vurderingssamtalene benyttes høgskolens vurderingsdokument. Midtvurderingen er en formativ vurdering og må gjennomføres minimum 3 uker før praksisstudieperiodens avslutning. Hvis det oppstår tvil om at studenten ved sluttvurdering vil oppnå bestått praksisstudieperiode, skal det angis hva studenten ikke mestrer og hvilke krav som må oppfylles for å bestå praksisstudieperioden.

For at praksisstudieperioden skal vurderes til bestått, forutsettes det at obligatoriske innleveringer som er knyttet til praksisstudieperioden er godkjent av lærer fra høgskolen. For øvrig vises det til Retningslinjer for gjennomføring og vurdering av praksisstudier ved de helse- og sosialfaglige utdanningene ved HIST som angir bestemmelser knyttet til vurdering av veiledet praksis.

Det er obligatoriske arbeidskrav knyttet til alle praksisstudieperioder. Disse skal være godkjent før endelig vedtak om bestått praksisstudieemne fattes. Ved ikke godkjente oppgaver har studenten anledning til å levere på nytt inntil to ganger. Siste frist for godkjenning av emnet er 3 uker etter at praksisstudieemnet skulle vært avsluttet.

4. Høgskolen i Sogn og Fjordane: Tverrprofesjonell samarbeidslæring i praksis for barnevern, sosialt arbeid og vernepleie

Kategori

Obligatorisk emne i sosialt arbeid, barnevern og vernepleie

Forkunnskapar/opptakskrav

Alle emne frå første og andre studieår må vere greidd og ein må ha opparbeid seg eksamensrett i emnet Utvikling av positive læringsmiljø for barnevernstudentane, emnet Sosialt arbeid - samansette livsproblem for sosionomstudentane og emnet Kvalitet og forbetningsarbeid for vernepleiestudentane

Læringsutbytte

Etter gjennomført emne har/kan studenten:

- kunnskap om grunnlaget for tverrprofesjonell samarbeidslæring (TPS), og kunne samhandle med andre innanfor ei tverrprofesjonell ramme
- kunnskap om profesjonar si rolle
- samarbeide i grupper med ulik profesjonell bakgrunn
- vise fleksibilitet i samarbeid med andre profesjonar
- kunnskap om forbetring av tenester i samarbeid med oppdragsgjevar
- nytte refleksjonsmodellar for å utvikle evne til å både vurdere, analysere, planleggje, gjennomføre og evaluere handlingar
- arbeide sjølvstendig
- dokumentere handlingar
- gjennomføre eit forbetningsarbeid

Innhald/oppbygging

Tverrprofesjonell samarbeidslæring (TPS) inneber at studentar lærer med, av og om kvarandre for å betra samarbeid og kvalitet på tenester. Studentar frå barnevern, sosialt arbeid og vernepleie er deltakarar i prosjektgruppene. Gruppene skal vera fleirfaglege med inntil 6 studentar. Praksisopplæringa er på 10 veker, inkludert førebuing og avslutning. Høgskulen inngår avtalar med kommunar, institusjonar og andre om prosjekt knytt til dei ulike fagområda og arbeidsfelta til barnevernspedagogar, sosionomar og vernepleiarar.

Undervisnings- og læringsformer

Førelasing, seminar, prosjektpraksis, rettleiing

Arbeidskrav

- Deltaking i undervisning, gruppearbeid og ferdigheitstrening i førebuing, gjennomføring og etterarbeid frå praksis
- Skriftleg prosjektplan og samarbeidsavtale for gruppa.
- Skriftleg prosjektrapport frå praksis i grupper
- Munnleg framlegg i grupper

Alle arbeidskrav må vere greidd for å kunne framstille seg til eksamen

Sluttvurdering

Praksisen vert vurdert som greidd / ikkje greidd

I praksis vert studenten vurdert på grunnlag av:

- Krav til nærvær på praksisplassen
- Praksisperioden er obligatorisk og fråver vert berre godteke i samband med sjukdom. I praksisperioden er maksimumsgrensa for fråver 6 dagar. Fråver utover dette må avtalast med høgskulen og praksisplassen. Det må også avtalast når og på kva måte eit eventuelt fråver over 6 dagar skal takast att.
- Normer og reglar i arbeidslivet. Studenten skal vise respekt for normer og reglar i arbeidslivet og opptre i samsvar med desse.

Godkjenning

Praksisrettleiari tilrår praksis godkjent/ikkje godkjent. Høgskulen vurderar arbeidskrav og avgjer endeleg godkjenning/ikkje godkjenning av praksis. Ved vurdering av praksis nyttast karakteren greidd/ikkje greidd.

Vurdering undervegs - tvil om godkjenning

Studenten har krav på vurdering undervegs i praksisstudiane, og skal halvveges eller seinast 3 veker før avslutta praksisperiode få skriftleg melding dersom det oppstår tvil om godkjenning.

Om studenten i slutten av praksisperioden viser handling/åtfærd som openbert ikkje gjev grunnlag for å bestå praksis, kan studenten likevel få karakteren ikkje greidd sjølv om tidlegare melding om tvil ikkje er gjeve.

5. Universitetet i Agder: Praksis

Inngår i studieprogram

- Praktisk-pedagogisk utdanning for faglærere i allmenne fag
- Praktisk-pedagogisk utdanning for faglærere i allmenne fag, deltid over 2 år
- Praktisk-pedagogisk utdanning for faglærere i allmenne fag, deltid over 2 år, Grimstad
- Praktisk-pedagogisk utdanning for lærere i yrkesfag, deltid Grimstad
- Praktisk-pedagogisk utdanning for lærere i yrkesfag
- Praktisk-pedagogisk utdanning for yrkesfag for trinn 8-13

Innhold

Dette er studentenes andre praksisperiode som er seks uker om våren

I løpet av praksisperioden skal studenten observere, undervise, få veiledning, delta på ulike møter og utføre andre oppgaver på praksisskolen

Studenten skal videreføre arbeidet og vise progresjon fra første praksisperiode i forhold til øvingslærers vurderingsrapport fra første praksisperiode. I denne perioden vektlegges individuell, veiledet praksis. Praksis skal knyttes til fag som studenten har undervisningskompetanse i

Heltidsstudenter med allmennfaglig bakgrunn skal i hovedsak ha praksis i videregående opplæring

Deltidsstudenter med minst 50% undervisningsstilling i skolen, kan i denne praksisperioden ha praksis i sine fag på egen skole i 3 uker og på en annen videregående skole i 3 uker. Deltidsstudenter uten 50% undervisningsstilling i skolen, skal i denne praksisperioden ha seks uker praksis på ungdomstrinnet i grunnskolen eller i videregående opplæring

Det er praksisskolene og fagmiljøene i fagdidaktikk, som har det faglige ansvar for praksisperioden

Læringsutbytte

Studentens læringsutbytte er gruppert under de fem kompetanseområdene som er angitt i Rammeplanen, samt et sjettede punkt; ledelseskompetanse

Etter fullført praksisperiode har studenten kompetanse på følgende områder:

1. Didaktisk kompetanse (herunder også metodekompetanse) innebærer at studenten kan:

- planlegge å gjennomføre undervisning
- formulere tydelige læringsmål, i tråd med læreplanen, for enkeltelever og elevgrupper
- være bevisst på det flerkulturelle perspektivets betydning for læringsmiljøet
- variere og tilpasse undervisningen til ulike situasjoner og elever
- legge til rette for at elevene skal kunne velge blant ulike læringsstrategier, og vurdere effekten av elevenes valg
- følge opp og vurdere elevprestasjoner, og kommunisere vurderingene tydelig både formelt og uformelt
- benytte den didaktiske relasjonsmodellen under planlegging, gjennomføring og vurdering av undervisning
- reflektere over undervisning, og argumentere med bakgrunn i teori

2. Endringskompetanse innebærer at studenten kan:

- vise åpenhet og vilje til å motta tilbakemeldinger om egen læreradferd fra elever og andre i skolesamfunnet
- være aktiv i veiledningsfasen
- innta og ta hensyn til andres perspektiv
- vise interesse for skolens utviklingsarbeid
- bruke undervisningserfaring til å forbedre egen praksis
- reflektere over og vise vilje og evne til å endre praksis som følge av veiledning

3. Faglig kompetanse innebærer at studenten kan:

- fremstille det faglige innholdet korrekt og med faglig engasjement
- beherske de fem grunnleggende ferdighetene, inkludert gode ferdigheter i norsk muntlig og skriftlig
- fremstille det faglige innholdet på en fleksibel og tilpasset måte overfor enkeltelever og elevgrupper
- sette seg inn i kunnskap som er nødvendig for undervisningen
- se tverrfaglige sammenhenger
- kommunisere med elevene om faglige spørsmål, og benytte relevant språk, visualiseringer og annet, slik som digitale hjelpemidler

4. Sosial kompetanse innebærer at studenten kan:

- kommunisere og samarbeide på en vennlig og trygg måte med enkeltelever og elevgrupper
- vise evne og vilje til å se hele eleven
- fremstå som en god samarbeidspartner for ledelse, kolleger, medstudenter, foresatte og skolesamfunnet forøvrig
- legge til rette for læringsarbeid knyttet til skolens målsettinger og verdisyn på en slik måte at elevene blir engasjert og motivert til innsats

5. Yrkesetisk kompetanse innebærer at studenten kan:

- være punktlig og møte godt forberedt til undervisning og veiledning
- bidra til å løse samarbeidsvansker og mobbing mellom elever, og kunne hjelpe elever som ikke trives på skolen
- fremstå som en god rollemodell og ivareta rollen både som fagperson og som oppdrager ved å arbeide selvstendig, engasjert, initiativrikt og ansvarlig i samsvar med verdier og normer som er nedfelt i opplæringslov, læreplanverk og i praksisskolens planer og regler

6. Ledelseskompetanse innebærer at studenten kan:

- fremstå som en tydelig leder for læringsarbeidet, og kunne sette klare grenser for den enkelte elev og elevgrupper
- gi elevene klare beskjeder om mål, innhold, arbeidsformer, rammer og vurdering for den enkelte undervisningsøkt
- lede opplæringa gjennom å kommunisere tydelig til og med enkeltelever og elevgruppa
- stå i og håndtere konfliktsituasjoner
- kunne begrunne og drøfte egne valg

Arbeidsformer og arbeidsomfang

Praksis skal være veiledet og ha et omfang på 6 uker. Hovedtyngden skal være individuell praksis, men studentene kan også praktisere i par eller i små grupper

Hver student skal arbeide gjennomsnittlig 40 timer per uke i praksisperioden. Av dette skal tid til individuell undervisning omfatte minst 10 undervisningstimer per uke i praksisperioden. Hovedregelen er at studenten i tillegg får 3-4 timer veiledning per uke. Praksis er obligatorisk og innebærer 100 % deltagelse. Det kan ikke avspaseres eller jobbes inn i praksisperioden

Hele Agder er praksisfelt

Studentens oppgave er å være en aktiv og interessert deltaker i praksis, og ta sitt ansvar i veiledningen. Studenten skal før hver veiledningsøkt levere en skriftlig plan for timen/undervisningsøkta til øvingslærer, eventuelt faglærer og medstudenter. Denne planen med veiledningsbestilling, og eventuelle andre skriftlige dokumenter i logg, arbeidsplan i vil danne utgangspunkt for veiledningssamtalene før og etter gjennomføring. I etterveiledningstimen skal studenten gjøre rede for og reflektere over hvordan timen/økta fungerte i forhold til plan og veiledningsbestilling

I begynnelsen av perioden skal studenten bruke noe tid på å observere og gjøre seg kjent med øvingslærers undervisning i klassen/gruppen(e) og elevene. Øvingslærer og student skal i fellesskap finne ut hvilke observasjonsoppgaver som er hensiktsmessige, avhengig av fag, skoleslag og nivå. Dette må ikke forhindre studentens tid til individuell undervisning som skal omfatte ca.10 undervisningstimer pr. uke

Studenten skal sende inn signert taushetserklæring til praksisleder før første praksisperiode, samt melde fra til øvingslærere, og universitetets praksisleder ved sykdom og annet fravær

Faglærer tar kontakt med øvingslærer og avtaler tid for veiledning og deltar på lik linje med øvingslærer i veiledningsøkta. Hver student skal ha praksisoppfølging fra faglærer i hvert fag- / yrkesdidaktikkemne der faglærer er tilstede i undervisning og veiledningssamtale sammen med øvingslærer ved praksisskolen

Faglærer har medansvar for å vurdere studentens praksis. Faglærer må så raskt som mulig gi melding til universitetet ved praksisleder, om studenter som står i fare for å få Ikke bestått i praksis

Eksamen

Etter avsluttet praksis gis det en individuell skriftlig vurdering med karakteren *Bestått/Ikke bestått*. Vurderingen blir gitt på grunnlag av læringsutbytte og gitte kriterier for praksisperioden. Studenten skal legge fram vurderingsrapporten for øvingslærer i starten av ny praksisperiode. For studenter som har praksis på egen arbeidsplass i andre praksisperiode, skal vurderingsrapporten underskrives av både øvingslærer og faglærer

6.Høgskolen i Hedmark. Praksisopplæring 1. studieår (i grunnskole-lærerutdanningen 1-7)

Læringsutbytte

Hovedemnet: Lærerrollen, lærerarbeidet og lærerens tilrettelegging for læring av fag for 5.-10.trinn

Ved fullført emne skal kandidaten ha tilegnet seg følgende læringsutbytte:

Kunnskaper

Studenten

- har kunnskap om lærerens rolle
- har kunnskap om læring, læreprosesser, arbeidsmåter, læremidler og vurderingsformer
- har kunnskap om grunnleggende ferdigheter som grunnlag for læring
- har kunnskap om observasjonsmetoder

Ferdigheter

Studenten

- kan sammen med andre planlegge, gjennomføre og vurdere undervisning
- kan legge til rette for utvikling av elevenes grunnleggende ferdigheter i arbeidet med fagene
- kan bruke ulike arbeidsmåter og læremidler i undervisningen tilpasset 5. – 10. trinn
- kan med utgangspunkt i relevant teori velge og bruke aktuelle kartleggingsverktøy i opplæringen

- kan bruke vurdering som del av læringsarbeidet og legge til rette for elevenes egenvurdering
- kan observere og lede elevers læringsarbeid

Generell kompetanse

Studenten

- kan diskutere undervisning og læring, fag og elever i lys av profesjonelle og yrkesetiske perspektiver
- kan vurdere egen og andres praksis med referanse til teori og forskning
- kan håndtere ulike typer tilbakemeldinger

Innhold

Praksisopplæringen i grunnskolelærerutdanningen skal være veiledet, vurdert og variert. Den skal inngå som en integrert del av alle fagene i utdanningen, og anses som en læringsarena på linje med fagstudiet ved lærerutdanningsinstitusjonen. Det skal være progresjon i praksisopplæringen, den skal være tilpasset studentenes fagvalg og knyttet til ulike sider av skolens virksomhet.

I praksisperioden i høstsemesteret 1. studieår skal studenter fra Høgskolen i Hedmark:

Den første hele uken:

1. gjøre seg kjent med skolen, lærerne og elevene i klassen
2. observere praksislærers undervisning, og hvordan læreren tilrettelegger for læring av fag, med særlig oppmerksomhet mot eget studiefag
3. bruke ulike observasjonsmetoder i egen observasjon
4. med utgangspunkt i egne observasjoner, diskutere lærerrollen og reflektere over lærernes undervisning, elevenes læring, læreprosesser, arbeidsmåter og læremidler sammen med medstudenter og praksislærer
5. delta i undervisningsoppgaver sammen med praksislærer

De øvrige praksisdagene i 1. studieår skal studentene:

- planlegge, begrunne, gjennomføre og vurdere opplæringen i eget studiefag
- delta i undervisningssituasjoner sammen med praksislærer også i andre fag
- få kjennskap til planleggingsdokumenter og kunne benytte disse i eget planleggingsarbeid og egen undervisning
- motta veiledning med utgangspunkt i planleggingsdokument, kunne håndtere, reflektere og lære av tilbakemeldingene
- reflektere over læreren som leder i klasserommet og hva som kjennetegner den gode lærer, reflektere over egen lærerrolle i logg og i samtale med praksislærer
- i samarbeid med praksislærer, vurdere arbeidsformer og metoder i studiefaget (engelsk/ norsk/ matematikk)
- gjøre seg kjent med hvordan praksisskolen arbeider med de grunnleggende ferdigheter som grunnlag for læring
- vurdere ulike læremidler som skolen bruker, få kjennskap til og vurdere skolens bruk av digitale læremidler
- kjenne praksisskolens lokale læreplaner og årsplaner i studiefaget
- kjenne til hvilke oppgaver grunnskolens kontaktlærer har, være til stede når kontaktlærer har elevsamtaler

- i samtale med rektor, få informasjon om rektors forventninger til lærerne, avtaleverket for lærere, lærernes arbeidstid, arbeidsoppgaver og lærernes taushetsplikt
- gjøre seg kjent med fokuspunktene for praksisperioden, utarbeide problemstillinger til trepartsamtalen i profesjonsseminaret etter praksis
- utføre eventuelle praksisoppgaver gitt av høgskolens faglærere

Fokuspunkter til trepartsamtalen etter praksisperioden i høstsemesteret:

Overordnet tema: Den gode lærer og klasseleder

Generelle skolefaglige fokuspunkter: Arbeidsmåter og læremidler

Fagdidaktiske fokuspunkter: Planlegge, gjennomføre og vurdere undervisning

Fokuspunkter til trepartsamtalen etter praksisperioden i vårsemesteret:

Overordnet tema: Grunnleggende ferdigheter som grunnlag for læring

Generelle skolefaglige fokuspunkter: Lokalt læreplanarbeid, skolens planer for arbeidet med å utvikle de grunnleggende ferdighetene hos elevene

Fagdidaktiske fokuspunkter: Arbeid med grunnleggende ferdighetene i eget studiefag

Organisering og arbeidsformer

Praksisopplæringen første studieår består av totalt 30 dager (13 dager høst og 17 dager vår), og den skal gjennomføres på 8.- 10. trinn i grunnskolen. Studentene organiseres i praksispartier på inntil fire studenter. Praksispartiet skal være på samme praksisskole med samme praksislærer både høst og vår.

Hvert praksisparti, skal i tillegg til praksislærer, ha en faglærer fra høgskolen som sin kontaktlærer. Kontaktlærer har et særlig ansvar for å følge opp studentene både i fagstudiet og i praksisperiodene.

Det er utarbeidet egne føringer for samarbeid, innhold og organisering av praksisopplæringen i Plan for praksisopplæring.

Obligatoriske krav som må være godkjent før man kan avlegge eksamen

Gjennomført praksis i tråd med føringene i Plan for praksisopplæring.

Vurderingsordning

Praksisopplæringen skal være veiledet, vurdert og variert. En skriftlig individuell vurdering skal ta utgangspunkt i de nasjonale læringsutbytteformuleringene. Veiledning og vurdering av studenten i praksisopplæring er et felles ansvarsområde for faglærerne i lærerutdanningen, praksislærer og rektor. Studenten vurderes til bestått/ikke bestått etter avsluttet praksis i vårsemesteret.

7. Medikamentregning ved Høgskolen i Sør-Trøndelag

Omfang:

3 studiepoeng

Studienivå:	Syklus 1
Undervisningsspråk:	Norsk
Organisasjonstilhørighet:	Vernepleier
Forskunnskapskrav:	Fullført og bestått 1. studieår
Emneinnhold:	Studenten skal i dette emnet tilegne seg kunnskap og ferdigheter i medikamentregning for å forstå begreper og beherske regneoperasjoner knyttet til legemiddel-håndtering
Forventet læringsutbytte:	Har kunnskap om relevante enheter og benevnelser som angår legemidler Kan beherske utregning av riktig dose, styrke og mengde knyttet til aktuelle legemiddelformer og administrasjonsmåter Kan beherske utregning ved administrering av infusjoner Er presis og nøyaktig i legemiddelregning
Arbeidsformer og læringsaktiviteter	Selvstudium, gruppearbeid, forelesninger og veiledning

Obligatoriske arbeidskrav

Obligatorisk arbeidskrav	Antall	Godkjent antall
Øvinger	1	1
Kommentar til arbeidskrav:	E- læringskurs som skal være fullført senest 3 dager før eksamen. Kurset gjennomføres på nett. Kurset må være gjennomført for å kunne fremstille seg til eksamen.	

Vurderinger

Vurdering	Vurderingstype	Dato	Varighet	Karakterskala	Andel	Justerende muntlig
Skriftlig eksamen	Individuell		3 Timer	Bestått / ikke bestått	100 %	Nei
Tillatte hjelpemidler:	Kalkulator.					

8.Universitetet i Oslo. Bachelor i informatikk. Informasjonsteknologi og samfunn

Kort om emnet

Emnet omhandler samfunnsmessige betingelser for og effekter av iverksetting og bruk av ulike former for informasjonsteknologi. Undervisningen består av en obligatorisk del bygget

rundt noen nøkkelbegrep og en utdypingsdel der valg av temaer er åpen for studentenes egne ønsker og preferanser. Nøkkelbegrepene er tenkt som verktøy til å beskrive og analysere et dynamisk informasjonssamfunn.

Hva lærer du?

Etter å ha tatt emnet

- har du bakgrunn for å analysere og forstå informasjonssamfunnet i vid forstand
- får du økt kunnskap om hvordan en kan vurdere samfunnsmessige konsekvenser av IT og hvordan denne kunnskapen kan videreutvikles
- vil du få et mer kritisk blikk på effektene av informasjonsutvikling på ulike samfunnsområder og stille analytiske, undersøkende spørsmål

Det introduseres seks nøkkelbegrep: makt, valg, ansvar, læring, måling og feil. Med utgangspunkt i disse gis ulike innfallsvinkler til å forstå utviklingen av informasjonssamfunnet. Vi tar for oss hvordan teknologien endrer samfunnet og dette i sin tur lager stadig nye politiske, sosiale og praktiske betingelser for kontinuerlig nydannelse. Målet er at studentene skal øke sin kunnskap og forestillingsevne om:

- Interessene som ligger bak og former teknologiutvikling (makt)
- Konsekvensene av tilpasninger og prioriteringer (valg),
- Utvikling og avvikling av vaner, verdier og ferdigheter (læring),
- Forpliktelser og dilemmaer vi utfordres av i teknologivalg (ansvar),
- Standarder og kvantifiseringer som er fundamentale i informasjonssamfunnet (måling)
- De nye formene for risiko og sårbarhet både som utvikles i et informasjonssamfunn (risiko)

Et sentralt læringsmål er at studentene gjennom å delta i et prosjektarbeid skal oppøve faglig selvstendighet og evnen til å samarbeide om å lage en rapport. Denne skal være et resultat av den kunnskap og de analytiske ferdighetene som opparbeides gjennom undervisning, øvingsgrupper og arbeid i prosjektgrupper.

Obligatoriske forkunnskaper

I tillegg til generell studiekompetanse eller realkompetanse må du dekke spesielle opptakskrav:

- Matematikk R1 eller Matematikk (S1+S2)

De spesielle opptakskravene kan også dekkes med fag fra videregående opplæring før Kunnskapsløftet, eller på andre måter. Les mer om spesielle opptakskrav.

Anbefalte forkunnskaper

Emnet bygger på intervjuteknikk tilsvarende:

- INF1500 - Introduksjon til design, bruk, interaksjon eller
- INF1510 - Bruksorientert design

Undervisning

Forelesning og prosjektaktivitet, 2+2 timer per uke. Obligatorisk prosjektarbeid i gruppe. Obligatorisk oppmøte på 5 av de 7 første forelesningene.

Eksamen

Prosjektrapport og presentasjon av prosjekt. Det vil bli gitt individuelt resultat på presentasjonen. Begge deler må være bestått og begge deler må bestås samme semester.

Eksamensspråk

Du kan besvare eksamen på norsk, svensk, dansk eller engelsk. Søknad om engelsk oppgavetekst sender du til kontaktpunktet for emnet.

Karakterskala

Emnet bruker karakterskala bestått/ikke bestått. Les mer om karakterskalaen.

.Obligatorisk oppmøte på 5 av de 7 første forelesningene

9. Norges Handelshøgskole. Introduksjon til økonomisk-administrativ analyse

3,7 studiepoeng

Læringsutbytte:

Kurset skal gi en introduksjon til økonomisk-administrativ analyse og hvordan dette kan anvendes til å forstå og forklare ulike økonomiske forhold. Årets tema er finanskriser.

Kunnskap - kandidaten

- Skal kjenne til ulike faglige tilnærminger til temaet finanskriser.
- Skal ha noe kjennskap til begrepsapparat og analysemetoder som anvendes i de ulike fagretningene. Dette vil studentene møte senere i studiet.
- Skal ha kjennskap til årsaker til at finanskriser oppstår, hvordan finanskriser har utviklet seg og hva slags konsekvenser finanskriser kan ha

Ferdigheter - kandidaten

- Kan se ulike faglige tilnærminger til finanskriser i sammenheng og anvende disse i faglig diskusjon
- Kan diskutere problemstillinger knyttet til finanskriser med det akademiske begrepsapparat som blir introdusert i forelesningsrekken

Generelle kompetanse - kandidaten

- Kan jobbe i gruppe med faglige problemstillinger og utvikle forståelse for gruppedynamikk
- Kan formidle diskusjon av en faglig problemstilling muntlig på en hensiktsmessig og forståelig måte
- Kan formidle en diskusjon av en faglig problemstilling skriftlig og bruke siteringer og referanser korrekt uten å plagiere

Innhold

Forelesere fra ulike institutt ved NHH vil vise hvordan ulike faglige tilnærminger kan brukes til å forstå og forklare finanskriser. Kurset vil introdusere studentene til en rekke fagområder som finans, strategi, organisasjon og ledelse, samt samfunnsøkonomi. Studentene blir også gitt opplæring i muntlig presentasjonsteknikk, gruppedynamikk og akademisk skriving.

Vurderingsform

Vurderingsform i kurset er en muntlig presentasjon i grupper på fem studenter der både presentasjonsteknikk og presentasjonens innhold blir kommentert og vurdert til bestått/ikke bestått. Vurderingsformen er valgt for å gi studentene anledning til å bruke det de har lært om faglig diskusjon av en problemstilling knyttet til finanskriser, gruppedynamikk og muntlig presentasjonsteknikk.

Karakterskala: Bestått/ikke bestått

10. Norges Musikkhøgskole: Felles musikkteori

35 Studiepoeng. Mastergradsstudiet i anvendt musikkteori.

Kort om emnet

Emnet er felles for alle studenter på mastergradsstudiet i anvendt musikkteori, men det vil være mulig med en viss grad av individuell vektlegging i forhold til masteroppgavens profil og de faglige behov som følger av dette.

Mål

Ved fullført emne er det forventet at studenten:

- kan bruke relevante analytiske teknikker for å forstå musikkens virkemidler
- har avansert kunnskap i anvendt musikkteori, samt relevante ferdigheter og spesialisert innsikt i fordypningsemnet
- har inngående forståelse av sammenhengen mellom musikkteori og musikken som et klingende fenomen
- kan på en kritisk reflektert måte formidle, artikulere og drøfte musikkfaglige problemstillinger, både innenfor fagmiljøet og i offentligheten
- kan analysere og drøfte problemstillinger med utgangspunkt i musikken som kunstart og dens funksjon i et historisk, kulturelt, kunstfaglig og samfunnsmessig perspektiv

Innhold

Sentralt innhold i de fire musikkteoretiske delemnene er:

Auditiv analyse

- innføring i ulike lyttemetoder
- teoretisk bakgrunnsforståelse for auditive analysemetoder
- begrepsdefinisjoner og grafisk notasjon for auditiv sonologi som analytisk metode
- musikalsk meningsdannelse (semiotikk)

Gehör og musikalsk persepsjon

- musikalsk gehør og ulike gehørtyper

- musikalitet og musikalitetsteorier
- persepsjon og kategorisering/strukturering
- gehøret i musikalsk praksis
- gehør og digitale verktøy
- praktiske øvelser og egenutvikling i kombinasjon med øvelser og teoridannelser

Musikkhistorie og musikalsk tenkning

- utvalgte musikkhistoriske/musikkestetiske emner
- interpretasjonshistorie - metoder, verktøy og case studies
- musikkteknologi et historisk og kulturelt perspektiv
- kildekritikk og musikkedisjon

Satsteknikker og verkanalyse

- analytiske tilnærminger til musikk i vestlig tradisjon
  - fordypning i utvalgte historiske satsteknikerinnføring i og sammenligning av metoder for harmonisk analyse
- satstekniske innfallsvinkler til det 20-århundrets musikk
- innføring i databaserte metoder for komposisjon og analyse

Organisering

Undervisningen går over de to første semestrene i studiet, og gjennomføres i hovedsak som forelesninger, workshops, gruppearbeid og seminarer. Det legges vekt på at studenten deltar aktivt i undervisningen og er en viktig faglig bidragsyter og ressurs i samspill med medstudenter og faglærere. Undervisningen tar i stor grad utgangspunkt i klingende musikk.

Det er også en veiledningsressurs til individuell veiledning. Veiledningsressursen skal brukes til å bygge opp under de områdene som har betydning for masteroppgaven.

Arbeidskrav

Etter andre semester skal studenten ha oppfylt følgende arbeidskrav:

- I hvert delemne skal studenten skrive et essay på 3-4000 ord (deler av det skriftlige materialet kan være analyser/transkripsjoner som forholder seg til klingende musikk) og holde en muntlig presentasjon på 15-20 minutter i klassen.
- I tillegg skal studenten holde en presentasjon på 30 minutter over et valgfritt område utenfor klassen

Avsluttende vurdering

Alle arbeidskrav i emnet må være godkjent for at studenten skal få avsluttende vurdering.

Studenten vurderes i forhold til emnets læringsmål. Avsluttende vurdering uttrykkes med bestått/ikke bestått og fastsettes på grunnlag av en individuell vurdering av studentens faglige nivå gjennom arbeidet med emnet. Vurderingen gjøres av to interne sensorer, normalt er emnekoordinator en av sensorene.

11. Universitetet i Bergen. Masterprogram i sosiologi. Prosjektutvikling

Mål og innhald

Å utvikle spesifikke kunnskapar og ferdigheiter for prosjektutvikling, knytt til prosjektdesign, litteratursøking, informasjons- og kjeldesøking, og etiske problemstillingar, samt å gjennomføre forarbeid for eige masterprosjekt.

Ein arbeider med utvalde emne knytt til prosjektdesign, litteratursøking, informasjons- og kjeldesøking og etiske problem. Arbeidet skjer gruppevis og individuelt med forarbeid til eige masterprosjekt og utforming av prosjektskildring. Kvar student får også ein eigen rettleiar i samband med utviklinga av prosjektopplegget og prosjektskildringa.

Undervisningsformer og omfang av organisert undervisning

Seminar og individuell rettleiing

Obligatorisk undervisningsaktivitet

Eit utkast til projektskisse der tema og problemstilling er identifisert, samt at aktuell forskingslitteratur er forsøkt innarbeidd. Godkjende obligatoriske arbeidskrav er gyldige i det aktuelle eksamenssemesteret samt dei to påfølgjande semestra.

Læringsutbytte

Etter å ha gjennomført emnet skal studenten kunne

- Gjere greie for instituttet si forskning og kompetanseprofil
- Grunnge hovedtrekk ved prosjektdesign
- Formulere problemstillinger og grunngeve val av teoretisk og metodisk tilnærming
- Gjere greie for krav til projektskisse, prosjektbeskrivelse og masteroppgave for sosiologi
- Gjere greie for NSDs datatilbod og reglar for personvern for forskning
- Gjere greie for og reflektere over forskningsetiske grunnprinsipp
- Gjennomføre litteratursøk og utforme referansar og litteraturlister i tråd med angitte normer

Krav til forkunnskapar

Bachelorgrad i sosiologi eller tilsvarande

Vurderingsformer

Innlevering av projektskildring.

Karakterskala

Bestått / ikkje bestått